

1-2

1977

PORADNIK

bibliotekarza

MIESIĘCZNIK

TRESC

MARIA KOZACZKOWA. Książkowa ballada	1
JAN BURAKOWSKI. Współpraca bibliotek publicznych z przedsiębiorstwami rolnymi. Podstawy prawne i doświadczenia	2
WŁADYSŁAWA WÓJCIK. O pracy z uczniem zdolnym w bibliotece szkoły podstawowej	7
IZABELA NAGÓRSKA. Film w działalności bibliotek publicznych	9
ANNA BURNICKA. Nieziemska podróż. Konspekt imprezy czytelniczej dla dzieci	11
Z TERENU:	
WIESŁAW NIESIOBĘDZKI. Biblioteka w środowisku. O Miejskiej Bibliotece Publicznej w Mrągowie	19
TEMATYCZNE ZESTAWIENIA KSIĄŻEK:	
IZABELLA STACHELSKA. Nowe książki dla dzieci i młodzieży	23
SŁOWO WIATR — PIMO GRUNT	
abe. Odwrócone kierunkowskazy	27
BARBARA BIAŁKOWSKA. Wykaz działów katalogu rzeczowego w bibliotekach publicznych dla dzieci i młodzieży	33

INDEKS 36 959

Redaguje kolegium. Redaktor naczelny: WŁADYSŁAWA WASILEWSKA
Wydawca: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

Adres redakcji i administracji: 00-335 Warszawa, Konopczyńskiego 5/7, tel. 27-08-47

Konto PKO: Warszawa I OM 1531-241. Prenumerata roczna: 48 złotych.

Cena zł 8.— Podpisano do druku i druk ukończono w lutym 1977. Zam. 1487.

Nakład 11 500 egz. Ark. druk. 3,5, ark. wyd. 3,5. Papier ilustr. V kl. 70 g. F-15.

PORADNIK BIBLIOTEKARZA

1-2
327-328

ROK XXIX

STYCZEN – LUTY

1977

MARIA KOZACZKOWA

Książkowa ballada

*Gdy Słońce zachodzi,
I zorze pogasną,
I Księżyc podnosi się blade,
I dzieci trą oczka...
Lecz jeszcze, nim zasną,
Słuchają książkowej ballady:*

*Jest jeden dom w mieście,
Nie ze szkła — jak we śnie —
Lecz taki zwyczajny, prawdziwy.
A w środku na półkach
W płóciennych okładkach
Są baśnie, legendy i dziwy.*

*Dla dzieci są bajki,
Dla starszych przygody
Z dalekich ciekawych podróży,
Dorostym przypomni
Niedawny czas walki...
Księgozbiór każdemu
chce służyć.*

*Bez chleba i książki
Przeżyć życia nie można,
Bierzemy je w drogę jak Słońce:
Czy wiosna, czy jesień,
Wciąż pomoc nam niesie —
Jak serce przyjaciół gorące...*

*Gdy komuś źle w życiu,
Bo brak mu na co dzień
Uśmiechu, pociechy i rady,
W tęsknocie i smutkach
Niech w książkach poszuka
Najmilszej dla siebie...
ballady!*

Współpraca bibliotek publicznych z przedsiębiorstwami rolnymi

Podstawy prawne i doświadczenia

Współpraca z państwowymi przedsiębiorstwami gospodarki rolnej zajmuje w działalności bibliotek publicznych województwa olsztyńskiego specjalne, ważne miejsce. Warunkują ten stan rzeczy następujące przesłanki:

W orbicie bezpośredniego oddziaływania gospodarstw państwowych znajduje się znaczny odsetek ludności wiejskiej naszego województwa. Z natury rzeczy więc dla pracowników bibliotek publicznych, którym ustawa o bibliotekach i ambicje zawodowe nakazują docieranie z książką do wszystkich środowisk, jest to problem pierwszoplanowy.

W gospodarstwach państwowych, z uwagi na specyfikę organizacji ich gospodarki i życia społecznego, istnieją szanse efektywniejszego dotarcia z książką do mieszkańców niż we wsiach indywidualnie gospodarujących.

Bibliotekarze doceniają wiodącą rolę gospodarstw państwowych w przekształceniu gospodarki rolnej oraz życia społecznego i kulturalnego wsi i mają ambicję aktywnego uczestnictwa, w miarę swych możliwości, w tych przemianach.

Początki systematycznej współpracy bibliotek z gospodarstwami państwowymi w naszym województwie sięgają końca lat pięćdziesiątych. W okresie wcześniejszym upowszechnianiem czytelnictwa w PGR-ach zajmował się Związek Zawodowy Pracowników Rolnych, który organizował w poszczególnych gospodarstwach i ich zakładach biblioteki związkowe. Efekty bibliotecznej działalności Związku w poszczególnych przypadkach były różne, ale globalnie rzecz biorąc, głęboko niezadowolające.

Powody tego stanu rzeczy były bardzo różnej natury. Chciałbym wskazać trzy — jak mi się wydaje — podstawowe:

● z uwagi na brak nadzoru instruktazowego w sieci bibliotek związkowych oraz brak odpowiedniej kadry kwalifikowanych pracowników w gospodarstwach, zakupowane księgozbiory, często niemałe i cenne, nie były należycie opracowane, udostępnione i chronione przed zniszczeniem;

● w stosunkowo małych zespołach ludzkich, jakie tworzyły załogi ówczesnych PGR-ów, nie było warunków na częste uzupełnianie zbiorów, a tytuły budzące zainteresowanie, po przeczytaniu przez poszczególnych czytelników, nie miały szans na dalsze funkcjonowanie, tworzyły się więc księgozbiory „martwe czytelniczo”;

● ówczesne gospodarstwa państwowe nie posiadały zadowolającej bazy działalności kulturalnej, a powszechnie występująca fluktuacja kadry

ich pracowników powodowała szybkie rozpraszanie się i niszczenie księgozbiorów.

W tych warunkach w końcu lat pięćdziesiątych zarówno w środowisku bibliotekarskim, jak i pegeerowskim krystalizowało się przekonanie, że racjonalniejszą i efektywniejszą drogą upowszechnienia czytelnictwa wśród załóg gospodarstw i ich rodzin będzie wprowadzenie do gospodarstw agend bibliotek publicznych, których działalność — lepsza lub gorsza, ale w każdym razie systematyczna i fachowa — zdobyła sobie w tym czasie już pewne uznanie społeczeństwa i władz. Początkowo sporadycznie, a w następnych latach coraz powszechniej powstają w gospodarstwach punkty biblioteczne prowadzone przez odpowiednie biblioteki gromadzkie, miejskie i powiatowe. W punktach tych komplety książek wymienia się kilka razy w roku, co zapewnia systematyczny dopływ nowości i umożliwia dobór lektur stosownie do zainteresowań poszczególnych środowisk i indywidualnych czytelników. Punkty biblioteczne zdobywają sobie w PGR-ach prawo obywatelstwa, ich działalność jednak napotyka wiele utrudnień i hamulców. Administracje poszczególnych gospodarstw nie znają z reguły przepisów i wytycznych regulujących współpracę placówek kulturalnych z zakładami pracy. Zarysowuje się więc pilna potrzeba określenia w skali wojewódzkiej podstawowych zadań gospodarstw i bibliotek w zakresie działalności bibliotecznej w gospodarstwach państwowych oraz form realizacji tych zadań.

W początkach 1963 r. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna wysuwa propozycje opracowania odpowiednich zasad współpracy. Propozycje te spotykają się z bardzo życzliwym przyjęciem ze strony zarówno dyrekcji Wojewódzkiego Zjednoczenia PGR, jak i odpowiednich instancji związkowych (WKZZ i ZO ZZPRolnych), co umożliwi zawarcie 31 stycznia czterostronnego porozumienia. Podjęte wówczas ustalenia przewidywały, że:

Biblioteki założą i będą prowadziły punkty lub filie biblioteczne we wszystkich PGR-ach i ich zakładach, w których taka potrzeba istnieje (gospodarstwa i ich zakłady zatrudniające ponad 20 pracowników, a oddalone od najbliższej stałej placówki bibliotecznej o ponad 1,5 km). W myśl porozumienia do zadań bibliotek należy szczególnie zaopatrzenie filii i punktów w księgozbiory, odpowiednie opracowanie i udostępnienie zbiorów, fachowe przygotowanie kierowników punktów i filii do pracy i wreszcie nadzór instruktażowy nad właściwym udostępnianiem i popularyzacją literatury.

Administracje gospodarstw zapewnią działającym i nowo organizowanym placówkom bibliotecznym lokale wraz z koniecznym wyposażeniem, zlecać pracownikom kulturalno-oświatowym gospodarstw prowadzenie filii lub punktów, zapewnią dowóz kompletów książek z bibliotek do punktów i przeznaczą określone kwoty rocznie na wzbogacenie księgozbiorów odpowiednich bibliotek.

Rady Zakładowe ZZ Pracowników Rolnych zostały zobowiązane do czuwania nad pełną realizacją zadań bibliotek i gospodarstw oraz do działania na rzecz stałego doskonalenia obsługi czytelniczej załóg i ich rodzin.

Ustalono również, że zachowane szczątki księgozbiorów bibliotek związkowych, po oczyszczeniu ich z publikacji nieprzydatnych, zostaną przekazane odpowiednim bibliotekom.

Porozumienie z r. 1963 regulowało współpracę między bibliotekami i gospodarstwami państwowymi na przestrzeni 8 kolejnych lat. Przyczyniło się ono w decydującej mierze do upowszechnienia czytelnictwa w PGR-ach. W roku 1971 porozumienie zostało znowelizowane z uwagi na dezaktualizację przepisów prawnych, na których zostało oparte, i ogólną zmianę warunków działalności kulturalnej w PGR-ach. Zachowując wszystkie istotniejsze ustalenia poprzedniego porozumienia, w nowym podkreślono szczególnie potrzebę organizowania w większych gospodarstwach stałych bibliotek (filie biblioteczne) i gromadzenia we wszystkich punktach bibliotecznych podręcznych księgozbiorów informacyjnych, wyposażonych w podstawowe encyklopedie, słowniki, kalendarze i specjalistyczne informatory.

Porozumienia z lat 1963 i 1971 określały w zasadzie współpracę bibliotek jedynie z gospodarstwami podległymi Wojewódzkiemu Zjednoczeniu PGR, na ich podstawie ustalono jednak również formy współpracy z gospodarstwami podległymi innym władzom. Na przykład z inicjatywy naszej WiMBP Gdańskie Przedsiębiorstwo Hodowli Zwierząt Zarodowych pismem z 3 I 1974 r. zaleciło placówkom POHZ, działającym na terenie województwa olsztyńskiego, zawarcie odpowiednich umów z bibliotekami.

Dotychczas wymienione formy współpracy dotyczyły głównie popularyzacji czytelnictwa literatury pięknej, społeczno-politycznej i popularnonaukowej, natomiast problem gromadzenia i popularyzacji fachowej literatury rolniczej występował w nich niejako marginesowo. Z biegiem czasu jednak, w związku z szybkim rozwojem gospodarstw państwowych, wzrostem kwalifikacji ich pracowników i koncentracją działalności, wyłania się pilna potrzeba powoływania w dużych gospodarstwach dobrze zaopatrzonych bibliotek fachowych. Biorąc pod uwagę fakt, że w większości takich gospodarstw istnieją już biblioteki publiczne ze sporymi zasobami fachowej literatury rolniczej i cennych publikacji podręcznych, kierownictwa Zjednoczenia PGR oraz Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej dopuściły możliwość powstawania tzw. bibliotek publiczno-zakładowych. Idea ich polega na tym, by przy finansowej pomocy gospodarstw powiększyć w bibliotekach publicznych zbiory książek i czasopism fachowych oraz wzmocnić kadre tych bibliotek. W ten sposób czytelnik w PGR-rze nie musi szukać potrzebnych mu publikacji i materiałów w dwu małych, pseudospecjalistycznych, nie najlepiej prowadzonych bibliotekach, lecz wszelkie swe potrzeby czytelnicze może zaspokoić w jednej — większej, lepiej wyposażonej i zorganizowanej. Wytyczne w tej sprawie zawarto w *Zasadach organizacji bibliotek publiczno-zakładowych w Państwowych Gospodarstwach Rolnych na terenie woj. olsztyńskiego* z 1 IV 1974 r. W oparciu o te zasady powołano już biblioteki publiczno-zakładowe w Garbinie, Słoneczniku i Miłakowie, a kilka następnych jest w stadium organizacji.

Powyższe porozumienia i wypełniająca ich postanowienia treścią codzienna praca bibliotekarzy i administracji gospodarstw pozwoliły na systematyczny i dynamiczny rozwój czytelnictwa załóg PGR i ich rodzin. Rozwój ten zilustrują najlepiej poniższe liczby.

W roku 1960 w gospodarstwach państwowych województwa istniało 65 punktów bibliotecznych, w końcu 1963 r. (tj. roku zawarcia pierwszego porozumienia) ilość punktów wzrosła do 182. W roku 1970 istniało

437 punktów i 2 filie biblioteczne, a w końcu 1974 — 452 punkty i 16 filii.

W aktualnych granicach administracyjnych województwa w państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej działają 263 punkty oraz 16 bibliotek i filii bibliotecznych, w których utrzymaniu partycypują Gospodarstwa. Sieć biblioteczną uzupełnia tu 20 bibliotek i filii, utrzymywanych wyłącznie ze środków resortu kultury i sztuki. Tak więc łącznie w Gospodarstwach działa 299 placówek upowszechniania czytelnictwa.

Równoległe do wzmacniania się sieci bibliotecznej rozwijało się czytelnictwo. W roku 1963 z placówek bibliotecznych zlokalizowanych w gospodarstwach państwowych korzystało 6407 czytelników, którzy wypożyczyli w ciągu roku 52 911 książek, natomiast w jedenaście lat później (1974) liczba czytelników była wyższa ponad trzykrotnie (21 015), a ilość wypożyczeń ponad sześciokrotnie (349 534).

W nowych granicach województwa zarejestrowano w r. 1975 13 000 czytelników, 20 504 wypożyczenia.

Dynamiczny rozwój czytelnictwa był możliwy dzięki aktywnej pracy upowszechnieniowej bibliotekarzy i stopniowej rozbudowie bazy działalności bibliotecznej w PGR-ach. I tak np. w ubiegłym roku (1975) PGR-y przeznaczyły na powiększenie zbiorów 211 tys. zł, za które zakupiono ok. 4,5 tysiąca woluminów (około 30% ogółu książek zakupionych do bibliotek województwa w roku, a ok. 70% zakupionych dla bibliotek wiejskich). Globalne wydatki Gospodarstw związane z funkcjonowaniem bibliotek (zakup książek i sprzętu, utrzymanie lokali, opłata pracowników i in.) wyniosły ok. 600 tys. zł., tj. ok. 2,70% wydatków ponoszonych na utrzymanie bibliotek w województwie przez resort kultury i sztuki. Wymienione wyżej liczby bezwzględne i odsetki nie uwidaczniają dostatecznie wyraźnie roli pomocy Gospodarstw w zapewnianiu bazy działalności bibliotecznej. Musimy zdawać sobie sprawę z faktu, że bez tej pomocy w kilkunastu miejscowościach było zupełnie brak bibliotek publicznych, a w wielu bibliotekach zbiory i warunki działania były bez porównania skromniejsze. Dzięki pomocy Gospodarstw wiele bibliotek, filii i punktów bibliotecznych dysponuje lepszymi lokalami i sprzętem o wyższym standardzie, pokaźniejszymi zbiorami i wyżej opłacanymi pracownikami. Nowy niejako etap rozwoju bibliotek publicznych w PGR-ach otworzył się w bieżącym roku, gdy w kilku Gospodarstwach, w nowo budowanych domach kultury lub w obiektach adaptowanych na cele kulturalne planowo przewidziano również lokale biblioteczne. Miało to już miejsce w PGR Kozłowo i PGR Sorkwity, jeszcze w bieżącym roku nowy lokal ma otrzymać filia biblioteczna w kombinacie Bezledy.

Gwoli pełni i prawdziwości obrazu należy dodać, że pozostało jeszcze do zrobienia bardzo wiele tak ze strony bibliotek, jak i Gospodarstw. Stan działalności jest dobry, a czasem i bardzo dobry tam, gdzie spotkały się z sobą aktywność bibliotekarzy oraz inicjatywa kulturalna administracji i załóg pegeerowskich. Tam, gdzie inicjatywy i aktywności zabrakło, stan jest często jeszcze głęboko niezadowolający. W 64 zakładach brak jest ciągle choćby punktu bibliotecznego, a w wielu dużych gospodarstwach nie powołano dotąd filii bibliotek gminnych czy miejskich (np. Łęgajny, Klewki, a także... Wojewódzki Ośrodek Postępu Rolniczego w Bęsi). Wpłata na rzecz powiększenia zbiorów bibliotecznych dokonało w r. 1975 niespełna 40% ogółu zakładów i tyleż zapewniało systematycz-

nie środki lokomocji do przewozu kompletów książek. Przewyciężenie tych trudności, ułatwienie dostępu do książki wszystkim mieszkańcom gospodarstw państwowych to nasze ważne i wspólne zadanie na najbliższe miesiące i lata.

Na zakończenie przypomnijmy, jakie podstawowe akty prawne regulują aktualnie działalność kulturalną w państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej oraz współpracę bibliotek z gospodarstwami.

Najogólniejsze, fundamentalne akty prawne z tego zakresu to: *Ustawa o bibliotekach z dnia 9 kwietnia 1968 r.* oraz *Uchwała Rady Ministrów nr 941 z dnia 2 grudnia 1955 r. w sprawie zasad urządzania i finansowania placówek kulturalno-oświatowych w zakładach pracy.* *Ustawa o bibliotekach* stanowi, że wszyscy obywatele mają prawo do korzystania z bibliotek (art. 1 ust. 2), i w związku z tym nakazuje władzom terenowym organizowanie bibliotek publicznych służących mieszkańcom odpowiednich jednostek administracyjnych (art. 23—28), a zakładom pracy — powoływanie bibliotek fachowych (art. 21). W trosce o racjonalną działalność ustawa zobowiązuje biblioteki różnych sieci do współpracy (art. 12 ust. 4) oraz dopuszcza możliwość, w uzasadnionych przypadkach, by określona biblioteka wykonywała zadania należące do dwu lub więcej rodzajów bibliotek (art. 13 ust. 3). *Uchwała Rady Ministrów nr 941* określa szczegółowo, jakie placówki kulturalne i oświatowe należy powoływać w zakładach pracy, i określa ogólne zasady ich organizacji i finansowania.

W oparciu o podstawowe akty prawne ukazało się *Zarządzenie Nr 53 Ministra Rolnictwa z 28 lutego 1975 roku w sprawie organizacji placówek kulturalno-wychowawczych w jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Rolnictwa oraz wynagradzania pracowników zatrudnionych w tych placówkach.* W § 1 (p. 5) zarządzenie ustala, że do placówek kulturalno-wychowawczych zalicza się biblioteki, punkty biblioteczne i czytelnie, a w § 2 zobowiązuje dyrektorów jednostek organizacyjnych do zapewnienia pracownikom korzystania z dóbr kultury poprzez organizowanie i prowadzenie placówek kulturalno-wychowawczych (p. 2) lub uczestniczenie w kosztach budowy, rozbudowy, wyposażenia i prowadzenia środowiskowych placówek kulturalno-wychowawczych (p. 4).

Jak widzimy, i biblioteki, i przedsiębiorstwa resortu rolnictwa są zobowiązane do poszukiwania form współdziałania i form organizacji działalności najbardziej korzystnej dla środowiska.

O pracy z uczniem zdolnym w bibliotece szkoły podstawowej*

W ścisłym związku z powstawaniem zbiorczych szkół gminnych rozpoczęły działalność także biblioteki tych szkół. Powiększyły one w pewnym stopniu liczbę lepiej zorganizowanych bibliotek szkolnych, które mają nieco większe możliwości włączenia się w proces wychowania i nauczania realizowany przez szkoły. Z przykrością jednak wciąż jeszcze obserwuje się fakt, że nauczyciele traktują bibliotekę li tylko jako punkt zaopatrzenia uczniów w lektury, ewentualnie jako miejsce, gdzie znajdują oni słownik czy encyklopedię. Według nowoczesnych poglądów bibliotekę szkolną określa się jako mini-pracownię naukową, w której uczeń powinien nauczyć się kochać wiedzę, pragnąć jej i — co najważniejsze — umieć jej szukać. Na równie poczesnym miejscu kładzie się sprawę oddziaływania wychowawczego bibliotek, gdyż dla nikogo nie jest tajemnicą, że dla pełnego rozwoju ucznia konieczne jest nie tylko rozszerzanie horyzontów intelektualnych, ale i kształtowanie osobowości, poglądów, stosunku do ludzi i kraju, a także do samego siebie. Ten szeroko wśród bibliotekarzy dyskutowany problem mobilizuje ich do formułowania własnych przekonań, wypracowywania własnych metod i szukania właściwych sposobów oddziaływania na ucznia.

Podstawą pracy bibliotekarza szkolnego z młodzieżą jest posiadanie prawidłowo zorganizowanego warsztatu pracy, a w następnej kolejności zainteresowanie jej książką, skłonienie do częstego odwiedzania biblioteki. Jest to etap pierwszy. Nie należy przy tym gniewać się na ucznia, jeśli przyjdzie on do biblioteki tylko po to, aby posiedzieć, przejrzeć gazetę, rzucić okiem na wystawione książki. Nie wolno bowiem lekceważyć najbardziej błażej przyczyny jego obecności w bibliotece, gdyż każde, choćby minimalne zainteresowanie można dla swych zamierzeń wykorzystać. Nie ma pod tym względem problemów z uczniami klas młodszych, którzy chętnie garną się do książki. Wynika to między innymi z psychologicznie umotywowanej ich skłonności do naśladownictwa; jeśli dziecko we własnym środowisku domowym nie ma kogo naśladować pod względem zainteresowań intelektualnych, wówczas bardzo często naśladuje „swoją panią, która tyle umie i tyle ma książek w domu”.

Gorzej natomiast przedstawia się sprawa z uczniami klas starszych, tj. klas V—VIII. Jest wiele dziedzin, które przyciągają ucznia bardziej niż książka: film, telewizja, sport, muzyka młodzieżowa itp. Książka spychana jest czasem na coraz to dalsze miejsce. Bardzo skutecznie przeciwdziałać może temu bibliotekarz, jeśli zdoła wskazać we właściwym czasie uczniowi, że książka nie tylko nie przeszkadza tamtym zainteresowaniom, ale je rozszerza, ugruntowuje od strony teoretycznej, pomaga być „fachowcem” w danej dziedzinie. I tu wysuwa się problem często lekceważony przez bibliotekarzy szkolnych, którzy uważają, że poznanie ucznia, owszem, obowiązuje, ale tylko nauczycieli przedmiotów. Nic bardziej błędnego! Bo jak może bibliotekarz właściwie trafić do ucznia, skoro go nie zna, nie wie, czym się interesuje, „nie wyczuje”, jakie tkwią w uczniu zadatki, które przy

* Przedstawione formy pracy, dowodzące dużej troski o ukierunkowanie czytelnictwa uczniów, zamieszczamy jako propozycję Autorki dla bibliotekarzy w zbiorczych szkołach gminnych.

pewnym nakładzie pracy i zabiegów dałoby się w nim rozwinąć z korzyścią i dla niego samego, i w dalszej konsekwencji — dla społeczności, w jakiej żyje.

W pierwszym rzędzie spośród dużej masy młodzieży korzystającej z biblioteki należy wyłonić uczniów zdolnych, o sprecyzowanych zainteresowaniach, którzy przychodzą do biblioteki szukając książek z konkretnej dziedziny. Ci uczniowie powinni mieć w bibliotece wyjątkowe prawa, a uwidocznić to można między innymi w regulaminie biblioteki, pozwalając im na swobodny dostęp do całości księgozbioru i na wypożyczanie nie ograniczonej ściśle liczby książek. Warto zabierać z sobą tych uczniów do księgarni i przy zakupie książek kierować się także ich sugestiami, wskazać im możliwość korzystania z innego rodzaju bibliotek itp. Wyróżnienie to i nazwanie takiej grupy młodzieży uczniami o sprecyzowanych zainteresowaniach będzie wpływać na nich korzystnie, ugruntowując i umacniając te zainteresowania. Psychologowie twierdzą, że jednym z motorów ludzkiej działalności jest potrzeba uznania. Być może, potrzeba ta i innych uczniów doprowadzi do tego, że będą chcieli także „być na specjalnych prawach”. Nie należy odmawiać im tego wyróżnienia, nawet jeśli zauważymy, że dany uczeń korzysta z określonego rodzaju literatury tylko ze snobizmu. W takim przypadku postarajmy się wziąć go pod szczególnie troskliwą opiekę, szukając takiego sposobu działania, by jego snobizm przemienić w rzeczywiste zainteresowania i zamiłowanie.

Tego rodzaju motywacja skłoniła mnie do zastosowania jeszcze innej formy budzenia zainteresowań książką. Jest to rodzaj gazety (ściennej) bibliotecznej, w której uczniowie umieszczają pisemne relacje z przeczytanych książek, nazywane szumnie recenzjami, jak w „dorosłej” gazecie. Tematyka owych recenzowanych książek nie jest dowolna, wybierana przez uczniów indywidualnie i spontanicznie, ale wynika z doświadczeń czytelniczych aktywu i precyzowana bywa nawet w przypadkowych dyskusjach o czymś, co się podobało. Moja, możliwie nie narzucająca się, sugestia doprowadza ich zazwyczaj do wniosku, że warto byłoby, aby inni także te książki przeczytali. Ogłaszamy więc temat i obok niego spis pozycji książkowych, które znajdują się w szkolnej bibliotece. Dalej już wszyscy mają możliwość bawić się w recenzentów, zaczynając najpierw od przedstawienia treści, by po nabraniu wprawy pozwolić sobie także na własne refleksje na temat książki. Prace te są kontrolowane przeze mnie (ewentualna poprawa błędów), a następnie umieszczane w gazecie bibliotecznej z podpisem autora recenzji. Czasem temat „chwyci” natychmiast i już na następny dzień jest aż nadto amatorów na wymienione książki, czasem rzecz ma się trochę gorzej. Kierując się jednak stwierdzeniem, iż „nie od razu Kraków zbudowano”, należy mieć cierpliwość i systematycznie kontynuować podjęte sposoby postępowania wobec uczniów.

W sposobach tych, jak w każdej metodzie, tkwi pewne niebezpieczeństwo — każdy medal ma dwie strony. Zbytńia przesada może doprowadzić do stworzenia w szkole elity bibliotecznej w ujemnym tego słowa znaczeniu. Dlatego też przy poważnym i prawie partnerskim traktowaniu ucznia zdolnego, mającego sprecyzowane zainteresowania intelektualne, trzeba równie poważnie traktować ucznia, który tego rodzaju predyspozycji i wykształconych już umiejętności nie ma, budzić w nim przekonanie, że i on przy pewnym wysiłku mógłby osiągnąć tę samą pozycję co tamci. Trudno jednak w tym względzie dawać konkretną receptę postępowania.

W przedstawionym zakresie pracy bibliotekarza wiele zależy zarówno od jego wiedzy o literaturze, wiedzy psychologicznej o osobowości ucznia i skali jego możliwości umysłowych, jak i od tego, co powinien znać każdy wychowawca, a co dotyczy najbliższego otoczenia ucznia. Faktem jest, że należy pomóc młodzieży w uzewnętrznieniu i określeniu kierunku jej zainteresowań właśnie ze względu na doniosłe konsekwencje, jakie ma to dla jej dalszego rozwoju inte-

lektualnego, moralnego, estetycznego i społecznego. Zresztą ogromne znaczenie zainteresowań i zamiłowań w życiu człowieka nie jest przez nikogo kwestionowane. Możliwie wczesne rozwijanie ich jest jednym z naczelných zadań szkoły, zatem szczególnie duże pole do działania mają tu także bibliotekarze szkolni.

IZABELA NAGÓRSKA

Łódź

Film w działalności bibliotek publicznych

Niezbędnym elementem nowocześnie wyposażonych bibliotek publicznych jest aparatura filmowa. Tylko nieliczne biblioteki posiadają przy salach odczytowych projektory filmowe na szerokość taśmy 35 mm, niektóre rozporządzają aparatami projekcyjnymi wąskotaśmowymi (na 16 mm), inne (niezbyt liczne), współdziałające ze szkołami, korzystają z usług Centrali Filmów Oświatowych „Filmos” przy pomocy wyposażenia szkolnego.

Zastosowanie filmu w pracy biblioteki jest bardzo szerokie — od szkolenia i doskonalenia bibliotekarzy poczynając, na różnorodnych imprezach bibliotecznych tak dla czytelników dorosłych, jak i dla dzieci kończąc. Przy tym należy pamiętać, że i na wsi, i w mieście urozmaicenie filmem propagandy czytelnictwa przyjmowane jest bardzo chętnie przez użytkowników bibliotek.

Adaptacje filmowe utworów literackich były już wielokrotnie tematem dyskusji czytelników bądź to po projekcjach filmowych w lokalach bibliotek, bądź po zbiorowych wycieczkach aktywów młodzieżowych czy kół przyjaciół bibliotek do kin. Wymienić tu należy m.in. adaptacje takich książek jak *Potop* i *Krzyżacy* Sienkiewicza, *Lalka* i *Faraon* Prusa, *Popioły* i *Ludzie bezdomni* Żeromskiego, *Popiół i diament* Andrzejewskiego, *Zakłete rewiry* Worcella, *Zazdrość i medycyna* Choromańskiego, *Awantura o Basię* Makuszyńskiego, *Godzina pąsowej róży* Krüger, *Cichy Don* Szolochowa, *Wojna i pokój* Tolstoja, *Czerwone i czarne* oraz *Pustelnia Parmeńska* Stendhala, *Pogarda* Moravii, *Młode lwy* Shawa.

Stosunkowo najczęściej spotykamy w bibliotekach krótkometrażowe filmy oświatowe w połączeniu z odczytami i spotkaniami o tematyce krajoznawczej i podróżniczej oraz prelekcjami z zakresu historii sztuki. Rzadziej organizuje się przeglądy tematyczne filmów popularnonaukowych w związku z otwarciem np. wystaw książek lub prezentacją czytelnikom nowości względnie z okazji zebrań członków kół przyjaciół biblioteki. Odpowiedni dobór filmów ułatwiają bibliotekarzom filmoteki rejonowe, które w r. 1972 znajdowały się w 70 większych miastach powiatowych.

Przy planowaniu włączania filmu do różnych form pracy biblioteki pomocy udzielają nam właściwe publikacje. Największą ilość materiału zawierają dwa katalogi Wytwórni Filmów Oświatowych (WFO) w Łodzi: jeden za lata 1946—1957 (w języku polskim i francuskim), drugi za lata 1959—1968 (w języku polskim i angielskim), a także katalog za rok 1974 (w języku polskim)¹. Tom I, trudniej dostępny i w sporej partii nieaktualny, nie ma takiego znaczenia jak tom II.

¹ Katalog WFO z lat 1970—73 w przygotowaniu.

Katalogi zawierają zestawienia filmów popularnonaukowych, szkolnych, instruktażowych z podziałem na poszczególne dziedziny tematyczne; np. w grupie popularnonaukowych: 1. Historia, kultura, sztuka; 2. Krajoznawstwo, etnografia; 3. Zagadnienia gospodarcze; 4. Nauka; 5. Oświata zdrowotna; 6. Filmy wychowawczo-społeczne; 7. Filmy fabularne dla dzieci i młodzieży. Informacje o filmie podają zawartość czołówki, krótki opis treści, dane techniczne (szerokość taśmy, czas trwania, barwny czy czarno-biały), dodatkowe wiadomości o wyróżnieniach, dyplomach i nagrodach.

Poradnik-informator „Filmosu” pt. *Film społeczno-polityczny* (wydany przez „Książkę i Wiedzę” w latach 1972, 1973) wykazuje filmy wybrane do poszczególnych tematów programu szkolenia partyjnego, wraz z omówieniem i wskazówkami metodycznymi dotyczącymi ich wykorzystania. Bibliotekarz znajduje tu także wykaz oddziałów i filmotek rejonowych „Filmosu” oraz cennik opłat za wynajem kopii filmowych.

Informator filmograficzny *Polska w filmie krótkometrażowym*, wydany w Katowicach w r. 1974, obejmuje ponad 400 tytułów filmów dokumentalnych (produkcji WFO w Łodzi, WFD w Warszawie, WF „Czołówka”, TV), zgrupowanych w działach problemowych, takich jak m.in. «Z dziejów państwowości», «Polska walcząca», «Narodziny władzy ludowej», «Wielkie budowle socjalizmu», «Polskie życiorysy», «Nasze miejsce w świecie», «Polska jutra».

Miejska Biblioteka Publiczna im. L. Waryńskiego w Łodzi, dysponująca salą odczytowo-kinową na 135 miejsc, może posłużyć przykładami wykorzystania filmu w doksztalcaniu bibliotekarzy i w pracy z czytelnikiem. Biblioteka prowadzi Dyskusyjny Klub Filmowy (dwie projekcje czterech filmów co miesiąc) i comiesięczny przegląd nowości WFO w Łodzi. Klub filmowy i „przeglądy” dostępne są dla bibliotekarzy i czytelników.

Zestawienia filmów społeczno-politycznych i filmów związanych z literaturą, książką i kulturą włącza się w programy szkoleń dla bibliotekarzy bibliotek publicznych i związkowych. Przeglądy filmów społeczno-politycznych (np. reportaż *W Portugalii*, wizyty Edwarda Gierka w Finlandii i Stanach Zjednoczonych) przeważnie stanowią ilustrację do prelekcji zapraszanych publicystów na temat wydarzeń w kraju i na świecie. Cykle krótkometrażówek o polskich pisarzach współczesnych (Iwazkiewicz, Żukrowski, Broniewski, Szaniawski, Parandowski, Gałczyński, Kruczkowski, Newerly) lub o wybitnych pisarzach światowych (Camus, Czechow, Hemingway, Kafka, Zweig, Conrad, Gorki, Saint Exupéry, Puszkina) stanowią ilustrację do wykładów z dziedziny literatury. Służą też temu celowi filmy o muzeach i miejscowościach związanych z pisarzami, jak np. *Krajoobrazy Żeromskiego*, *Portret ze Stratfordu*, *Dom Hemingwaya*, *Harenda*, *Nałęczowska jesień*, *Na trakcie obok Skawy*, *Tam, gdzie pisał Reymont*.

Programy zebrań szkoleniowych dla bibliotekarzy placówek dziecięcych uwzględniły m.in. dwudziestominutowe filmy: *Wyspa małego człowieka* (grafika książkowa dla dzieci w Nowym Jorku), a także cykl „Poznajemy różne zawody”, nadający się do wykorzystania przy planowaniu odczytów na temat preorientacji zawodowej.

Z imprez przeznaczonych dla czytelników wymienić można spotkanie z Marią Kuncewiczową poprzedzone filmem o Kazimierzu (w którym stale mieszka) pt. *Nad Wisłą*, z tekstem pisarki, oraz spotkanie z wybitnym organizatorem muzealnictwa polskiego, prof. Stanisławem Lorentzem, ilustrowane filmami o Zamku Warszawskim i Muzeum Narodowym.

W bibliotekach rejonowych m. Łodzi w okresie Dni Oświaty, Kultury, Książki i Prasy wyświetlamy filmy: *Z dziejów pisma*, *Gazeta*, *Jak powstaje książka*, *Ekslibrisy z różnych szuflad*. Miniony zaś Rok Bibliotek i Czytelnictwa stanowił zna-

komitą okazję do zaprezentowania naszym czytelnikom, na różnych imprezach, zabytków piśmiennictwa polskiego (*Miniatury Kodeksu Behema, Kodeks pultuski*) czy filmów o bibliotekach, np.: *Ossolineum, Wieki myśli polskiej — zbiory Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Otwarte półki, Biblioteka współczesna*.

ANNA BURNICKA

Nieziemska podróż

Konspekt imprezy czytelniczej dla dzieci

Popularyzacja nauki Kopernika nie powinna ominąć dzieci i młodzieży. Można bowiem szereg prostych informacji z dziedziny astronomii dostarczyć w formie wesołej zabawy. Wesołe wiersze, film i mały konkurs, wplecione w tekst i ilustracje z dziedziny astronomii, podane w sposób zrozumiały dla dzieci i młodzieży, mogą złożyć się w sumie na miły wieczór czytelniczy, budzący zainteresowania w zakresie wiedzy o Koperniku i astronomii w ogóle.

Wskazówki metodyczne

Wiersze recytować mogą dzieci, natomiast tekst wiążący mówi lub czyta (częściowo) prowadzący imprezę. Ponieważ w czasie jej trwania mowa jest o książkach astronomicznych, należy te książki dzieciom pokazać, oczywiście nie obłożone w szary papier, lecz prezentując je w oprawie (obwolucie) oryginalnej (autorów i tytuły książek wymieniam poniżej). Prowadzący imprezę ma potrzebne publikacje pod ręką na bocznym stoliku, a po omówieniu poszczególnych pozycji kładzie je kolejno na stojak z książkami, który znajduje się w eksponowanym miejscu na sali.

Przed ogłoszeniem imprezy biblioteka powinna przygotować wystawkę książek o treści astronomicznej lub astronautycznej, przeznaczonej dla dzieci i młodzieży. Wystawkę tę należałoby pozostawić jeszcze na jakiś czas po imprezie. Zestawienie najciekawszych książek z tych dziedzin zamieszczone jest na końcu tekstu.

Potrzebne do konkursu „znaki kosmiczne” można namalować na jasnym kartonie i przymocować do listewek długości około metra. Wielkość znaków powinna wynosić ok. 30 cm, aby dla wszystkich uczestników imprezy były one widoczne. Teksty opisu mogą być mniejsze, gdyż czytać je będą głośno dzieci biorące udział w konkursie.

Obszernego uzasadnienia odpowiedzi konkursowych nie trzeba wymagać, gdyż może to być dla dzieci za trudne. W przypadku odpowiedzi prostej: *tak* lub *nie*, albo nie dość jasnej, prowadzący imprezę dopowiada właściwe uzasadnienie. Może się przy tym posłużyć zamieszczonym dalej tekstem poprawnej odpowiedzi. Każda odpowiedź prawidłowa to jeden punkt dla uczestnika. Ciekawe rozwiązania można nagradzać osobno.

Wszystkich „odważnych pilotów kosmicznych” należy wyróżnić upominkami, niezależnie od ilości trafnych lub interesujących odpowiedzi. Proponuję następujące nie-drogie nagrody:

- obrotowa mapka nieba (do nabycia w oddziałach Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii),
- przeglądacze do przezroczy,
- lupki różnej wielkości,
- komplety pocztówek związane z Rokiem Kopernikowskim,
- pojedyncze pocztówki z portretem Kopernika itp.

I część imprezy

Astronomowie rozpoczynają pracę wieczorem. Naśladując ich i my rozpoczynamy wieczorem nasze spotkanie z kosmosem w tutejszej bibliotece. Na pewno wielu z Was przyjdzie tu niejedną raz po książki, które Wam odśnią tajemniczy świat gwiazd i innych ciał niebieskich.

Wiadomości z astronomii są nam potrzebne z różnych względów. Chcemy wiedzieć coś o nauce, która tak wiele zawdzięcza naszemu rodakowi. Znamy wszyscy jego nazwisko — to Mikołaj Kopernik. Coraz częściej oglądamy w telewizji kosmonautów, wykonujących skomplikowane prace w przestrzeni pozaziemskiej, słyszymy lub czytamy o automatach pracujących bez udziału człowieka poza Ziemią. A zatem Kosmos zbliża się do nas „wielkimi krokami” i dlatego trzeba starać się jak najprędzej i jak najlepiej go poznać.

Na początek więc posłuchajmy, co o Słońcu, Księżycu, gwiazdach i planetach mówią nam poeci i ładnie ilustrowane książki astronomiczne dla dzieci.

Wiersz Jana Brzechwy — *Jasne jak słońce* wygłosi . . . . .

JASNE JAK SŁOŃCE

Gdy pełną dwa zaskronce,

Z nich każdy ogon ma.

To jasne jest jak słońce

I jak dwa razy dwa.

Gdy wierznąć kogoś koń chce,

W tył wierzga, a nie w przód.

To jasne jest jak słońce,

To proste jest jak drut.

Kij zawsze ma dwa końce,

A sroka nogi dwie,

To jasne jest jak słońce

I każdy o tym wie.

Gdy grać na trąbie słoń chce,

Nie potrzebuje nut,

To jasne jest jak słońce,

To proste jest jak drut.

Lecz co dzień zanim zasną,

Zamyślam się przed snem:

Choć słońce takie jasne,

Cóż ja o słońcu wiem?

Jak w rzeczywistości jasne jest Słońce, dowiemy się z książki Włodzimierza Zonna i Elwiry Milewskiej pt. *Ziemia* (s. 84):

„Słońce jest potężnym źródłem światła, tak potężnym, że nie można na nie spojrzeć gołym okiem, mimo że jego odległość od Ziemi wynosi 150 000 000 kilometrów. Światło Słońca, z zawartą w nim energią, wędruje we wszystkich kierunkach Wszechświata i tylko bardzo mała jego część (jedna dwumiliardowa) trafia na Ziemię”.

Pod wpływem promieni Słońca rośnie na Ziemi bujna, zielona roślinność, pożywienie wielu zwierząt i człowieka. Ze wspomnianej książki dowiemy się jeszcze o wielu innych darach, które nasza planeta zawdzięcza Słońcu.

Wokół Słońca krążą jeszcze inne obiekty podobne do Ziemi — nazywają się one planetami. Nazwy tych planet usłyszymy w wierszyku Wandy Chotomskiej z książeczki pt. *Dzieci pana Astronoma*.

Wiersz będzie recytować . . . . .

Wokół Słońca biega sobie
dziewięć planet dużych —
w dzień i w nocy wciąż się kręcą,
stale są w podróży.

Krąży Ziemia, Mars i Jowisz,
Merkury z Plutonem,
Wenus, Saturn, Uran, Neptun —
wszystkie w jedną stronę.

Dziewięć planet obok siebie
kręcą się bez końca
i choć każda z nich jest inna,
krążą wokół Słońca.

Na każdej z tych planet, tak jak u nas, jest dzień i noc (dłuższa lub krótsza od ziemskiej), jest tam goręcej niż u nas lub zimniej. Mają one księżyce krążące wokół nich — jeden, dwa lub więcej, z wyjątkiem Merkurego i Wenus, które nie posiadają wcale księżyców.

Dlaczego Słońce świeci? Na to pytanie odpowie pan astronom z tej samej książeczki Wandy Chotomskiej. Usłyszymy ten wiersz w wykonaniu . . . . .

PAN ASTRONOM MÓWI O SŁOŃCU

Znacie już dziewięć planet,
znacie już ich księżyce,
a teraz wam wyjawię
słoneczną tajemnicę.

Dlaczego Słońce świeci?
To jasne jest od razu,
jeśli się wie, że Słońce
to wielka kula gazów.

Te gazy wciąż się tłoczą,
te gazy wciąż są w ruchu
i żarzą się i prażą
w słonecznym wielkim brzuchu.

Słońce to kula gazów
bez przerwy rozżarzona.
Stąd właśnie płynie światło,
stąd ciepło płynie do nas.

Popatrzcie naokoło:
to wszystko, co widzicie —
świat roślin, ludzi, zwierząt —
Słońcu zawdzięcza życie.

Wiemy dobrze, jak latem jest ciepło. Nie trzeba palić w piecach, bo Słońce mocniej grzeje. Wewnątrz Słońca nic się nie pali, lecz zachodzą tam bardzo skomplikowane procesy, podczas których część masy Słońca zamienia się w energię cieplną i świetlną.

Wielcy inżynierowie dowiedzieli się od astronomów, jak wygląda ten wielki piec w Słońcu i zbudowali wielkie elektrownie atomowe.

Moc energii słonecznej — czytamy w książce Włodzimierza Zonna i Elwiry Milewskiej pt. *Astronomia* — jest „wiele miliardów razy większa od mocy wszystkich elektrowni świata razem wziętych.” Energii tej Słońce ma nieprzebrane zapasy i paliwa tego, jak obliczyli astronomowie, Słońcu starczy na długo. Ludzie, którzy będą żyli w wiele milionów lat po nas, będą otrzymywać od Słońca tyle samo energii, co dziś my.

W niektórych krajach o dużym nasłonecznieniu energię słoneczną wykorzystuje się w elektrowniach słonecznych, w urządzeniach do destylacji wody morskiej (nie wszędzie jest wystarczająca ilość wody słodkiej), do ogrzewania mieszkań..

Przekonał się o tym Roch z wierszyka Jana Brzechwy, który usłyszymy w recytacji . . . . .

Z MOTYKĄ NA SŁOŃCE

Roch węgla od dawna pod piecem nie widział,
Już skończył się zapas, wyczerpał się przydział.
Więc Roch wpadł na pomysł: „Tak zimno w chałupie,
A słońce jest wielkie. Gdy okruh odłupię

I wrzucę do pieca, wystarczy mi ciepła,
By barszcz nie zamarzał i kasza nie krzepła".
Pomyślał i ruszył z motyką na słońce,
A słońce — wiadomo — jak ogień gorące.
Motyka już topić się z wolna zaczęła,
Lecz Roch nie ustawał, Roch woła: Do dzieła!
Do dzieła! Choć sobie czuprynę osmałe,
Wciąż będę motyką uderzał wytrwale
I choćby mnie słońce spaliło na popiół,
Nikt we wsi nie powie, żem swego nie dopiął!
To rzekłszy przygarnął dwie chmury deszczowe,
Z nich jedną położył jak kompres na głowę,
A drugą wyżywał, zwilżając ostrożnie
Motykę, jak zwilża się kurę na rożnie.
Bił w tarczę słoneczną, choć dręczył go upał,
Aż w końcu motyką okruszek odłupał.
Zawinał go w chmurę, jak w szmatkę wilgotną,
I podał czym prędzej Rochowej przez okno.
Rochowa okruszek do pieca wrzuciła,
Obrała ziemniaki i barszcz nastawiła.
Buzuje się okrusch słoneczny na ruszcie,
A wy jeśli chcecie, czyn Rocha powtórzcie.
Nauka zaś taka z wierszyka wynika,
Że może każdemu się przydać motyka.

Nikt jeszcze nie zaplanował podróży kosmicznej na Słońce, nie tylko dlatego, że jest ono zbyt daleko, ale i dlatego, że żadna rakietą nie odważyłaby się wylądować na Słońcu, którego temperatura powierzchniowa wynosi 6000° (a tymczasem temperatura wielkiego pieca hutniczego — w najgorętszym miejscu — nie wynosi więcej niż 2000°).

Kosmonautów najbardziej interesuje Księżyc. Jest on najbliższym ciałem pozaziemskim, świeci dużo słabiej niż Słońce. Dzieje się tak dlatego, że nasz Księżyc, który krąży wokół Ziemi, tak jak krążą i inne księżycy wokół planet, nie świeci światłem własnym, lecz odbitym światłem słonecznym. Podobnie tu, w tej bibliotece, widzimy szafy z książkami, stół, krzesła... tylko wtedy, gdy świeci jakieś światło: albo Słońce przez okno, albo lampy elektryczne.

A co sam Księżyc mówi o swoim „blasku”, podsłuchiwał kiedyś Jan Brzechwa i zapisał w wierszu pt. *Księżyc*. Wiersz ten powie . . . . . (w recytacji może wziąć udział kilkoro dzieci).

KSIEŻYC

Plotkowały drzewa w borze:
„Pan Księżyc jest nie w humorze”.
„Pan Księżyc miał jakieś przykrości”.
„Pan Księżyc jest błądy ze złości”.
„Pan Księżyc ma twarz taką srogą”.
„Pan Księżyc dziś wstał lewą nogą”.
„Pan Księżyc jest trochę nie w sosie”.
„Pan Księżyc dziś muchy ma w nosie”.

Jak tu Księżyc się nie zgniewa:
„Cóż, myślicie, głupie drzewa,
Że ja mam przyjemne życie?
Wy Słońce tylko cenicie,
Was tylko Słońce zachwyca,
Wy kpicie sobie z Księżycą,
A ja wam na to odpowiem —
Uważam, że jest rzeczą po prostu bezwstydną
Porównywać Słońce ze mną,
Bo Słońce świeci we dnie, gdy i tak jest widno,
A ja w nocy, gdy jest ciemno”.

W kręgu Ziemi i planet (jak brzmi tytuł książki Edwarda Pokornego) najważniejsze, bo najjaśniejsze i największe, jest Słońce, wokół którego wszystkie opisane w tej publikacji ciała się obracają. Takich słońc jest niezliczona ilość w Kosmosie, nazywają się one gwiazdami.

Jak wygląda nasza Ziemia wśród gwiazd zobaczymy w ilustrowanej książeczce Andrzeja Marksa.

O niezmiernym Kosmosie wiele ciekawych rzeczy opowiedzą nam także inne książki, np.: Aleksandra Wołkowa *Ziemia i niebo*, Pawła Kluszcancewa *Na drodze do gwiazd*, Marka Korewy *W kosmicznym pojeździe*, Andrzeja Marksa *Lecimy w Kosmos*.

II część imprezy

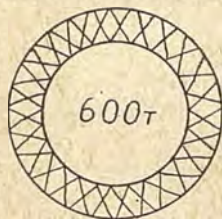
Teraz zobaczymy ciekawe przygody niezemskich podróży w przezroczach [zasłonić okna]. Wyświetlamy niżej wymienione przezrocza:

1. *Pan Twardowski* (bajka). Tekst B. Henelt, oprac. plast. S. Łukaszewski, red. M. Naruszewicz, film kolorowy z tekstem.
2. *Lot na Księżyc, czyli jak Wania został Ananase*.
3. *Z Ziemi na Księżyc*. Oprac. według Verne'a K. Uzas, oprac. plast. M. Konowicz, red. J. Iberle, film kolorowy.
4. *Weseli astronauty*. Oprac. W. Czerwiński, ilustr. T. Grabiński, red. J. Szmidel, film kolorowy z tekstem.
5. *Rakieta Alfa I*. Scen. Z. Niemczykowski, oprac. graf. J. Borowik, red. M. Naruszewicz, film kolorowy z tekstem.

Po obejrzeniu filmów z podróży kosmicznych możemy przeprowadzić mały konkurs. Do wzięcia w nim udziału zachęcamy tych uczestników naszej imprezy, którzy znają znaki drogowe i potrafiliby odpowiedzieć, jak powinny wyglądać podobne znaki w kosmosie.

Mam tutaj 12 znaków kosmicznych, narysowanych przez małego miłośnika niezemskich podróży. Autor tych znaków, oczywiście, niewiele miał wiadomości z zakresu astronautyki i niektóre znaki — być może — niezupełnie trafnie umiał zastosować. Zadaniem więc uczestników konkursu będzie przeczytanie podpisu pod znakiem i odpowiedź, czy jest on według ich zdania zgodny z warunkami panującymi w Kosmosie, czy nie. Odpowiedź powinna brzmieć: „tak” lub „nie”. A może ktoś z Was potrafi nie tylko odpowiedzieć „tak” lub „nie”, ale również uzasadnić swoje zdanie. Proszę więc, aby zgłosiło się 2, 3 lub 4 ochotników (każdy z uczestników otrzymuje — w zależności od liczby chętnych — 6, 4 lub 3 znaki do oceny).

Proponowane znaki

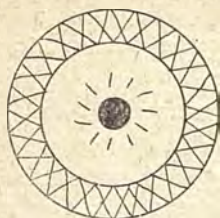

Zakaz wjazdu pojazdów o ciężarze ponad 600 ton.

Odp. Nie. Jeśli tylko silnik rakiety uniesie taki ciężar, to nikt nie zabroni mu lecieć, gdyż w przestrzeni kosmicznej nie ma obawy, że zarwie się most lub zniszczy nawierzchnia.

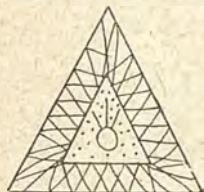

Zakaz przewożenia bomb i innych materiałów wybuchowych.

Odp. Tak. Na mocy porozumienia Związku Radzieckiego ze Stanami Zjednoczonymi z dnia 5 VIII 1963 r., potwierdzonego rezolucją ONZ z dnia 17 X 1963 r., kraje te wyraziły zamiar nieumieszczania w przestrzeni kosmicznej żadnych obiektów przenoszących broń jądrową albo inne rodzaje broni masowej zagłady.

Uwaga sputniki!

Odp. Tak. Pewne obszary mogą stać się w przyszłości miejscem krążenia wyeksploatowanych sputników różnego typu. Choć dziś już myśli się nad sposobami sprowadzania na Ziemię niepotrzebnej „makulatury”.

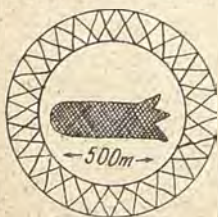
Zakaz wyprzedzania.

Odp. Nie. Orbity kosmiczne długo jeszcze nie będą ograniczone szerokością, tak jak w tej chwili ograniczone są szosy na Ziemi.

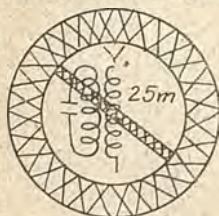
Księżyc. Terytorium Francji.

Odp. Nie. Na mocy rezolucji ONZ z dnia 20 XII 1961 r. przestrzeń kosmiczna i ciała niebieskie są wolne dla badań wszystkich krajów i państw i zgodnie z prawem międzynarodowym nie podlegają uwłaszczeniu.

Zakaz wjazdu pojazdów o długości ponad 500 m.

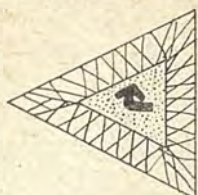
Odp. Nie. W Kosmosie długo jeszcze nie będzie kłopotu z wielkością pojazdów.

Zakaz wysyłania sygnałów w paśmie długości fali 25 m.

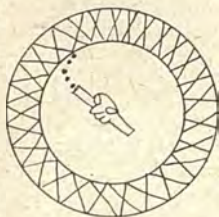
Odp. Tak. Oczywiście wtedy tylko, jeśli ta długość fali będzie zajęta przez nadajniki określonych sputników.

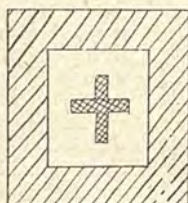
Niebezpieczny zakręt w prawo.

Odp. Nie. W Kosmosie nie ma wyznaczonych autostrad, każdy jedzie własną drogą.

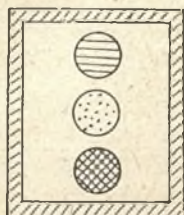
Zakaz palenia papierosów (dotyczy pomieszczeń pojazdów, stacji obsługi...).

Odp. Tak. Po pierwsze, powietrze jest w Kosmosie na wagę złota, przywozi się je ze sobą z Ziemi. Nie można też wietrzyć kabin kosmicznych przez otwieranie okna. Po drugie, w kabinie jest ciasno, jest dużo skomplikowanych urządzeń, z których część mimo wielu zabezpieczeń jest na pewno łatwopalna.

Pogotowie kosmiczne (znajdować się w nim mogą zapasy paliwa, żywności, powietrza...)

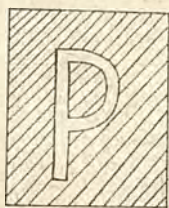
Odp. Tak. Takie stacje będą w przyszłości potrzebne.

Droga wolna. Znak na kosmodromie przed startem (zielony krążek można podświetlić z tyłu latarką elektryczną).

Odp. Tak. Wypuszczenie statku na orbitę wymaga uzgodnienia terminu, by uniknąć zderzeń z innymi pojazdami, które opuszczają w tym samym czasie Ziemię lub wracają z pozaziemskiej podróży.

Postój.

Odp. Nie. Pojazdy kosmiczne, które poruszają się po ustabilizowanej, określonej orbicie nie zużywają paliwa, a więc „postój” nie może ograniczyć się do jakiegś przestrzeni, tak jak to jest na Ziemi. Orbita, po której porusza się obiekt kosmiczny bez zużywania paliwa zależy od masy pojazdu i prędkości jaką uzyskał na danej wysokości. Dopiero gdy chcemy zmienić orbitę włączamy napęd.

Za poprawne odpowiedzi dzieci otrzymują nagrody. Imprezę kończy krótkie zre-asumowanie korzyści, jakie dała uczestnikom.

Objaśnienia:

kolor czarny

kolor żółty

kolor czerwony

kolor zielony

kolor niebieski

Bibliografia

(Pozycje oznaczone gwiazdką przeznaczone są dla dzieci młodszych w wieku 10—12 lat).

Clark A. *Zdobywamy Księżyc*. Tłum. z ang. Warszawa 1957.

Album zawierający 45 plansz związanych z podróżą na Księżyc, z lądowaniem na Księżycu oraz jego kolonizacją.

Kłuszancew P. *Na drodze do gwiazd*. Tłum. z ros. Warszawa 1964. Biblioteka Młodego Kosmonauty.

Miłośnik astronautyki pozna w tej książce budowę raket i sposoby rozwiązywania trudności lotów kosmicznych i lądowania na Księżycu.

Koreywo M. *Ludzie na Księżycu*. Warszawa 1971.

Reportaż z roku 2050 — obrazuje całokształt spraw związanych z techniką umożliwiającą życie człowieka na Księżycu i prowadzenie badań wielkiego Kosmosu. Fantazja opiera się tu na dotychczasowych badaniach i prognozach dalszego rozwoju nauki i techniki.

Koreywo M. *Ludzie z planety Ziemia*. Warszawa 1971.

Po relacjach z pierwszych lądowań człowieka na Księżycu, autor ukazuje życie ludzi poza Ziemią w latach 1990—2000 (fantastyka zgodna z prawdopodobnym rozwojem nauki).

Koreywo M. *W kosmicznym pojeździe*. Warszawa 1966.

Książka z barwnymi ilustracjami wyczerpująco opisuje kłopoty astronauty związane z przystosowaniem organizmu człowieka do warunków kosmicznych.

* Marks A. *Człowiek mierzy Ziemię*. Warszawa 1965. Technika wokół nas.

Kolorowe ilustracje i tekst dają podstawowe wiadomości o kształcie, rozmiarach i pomiarach Ziemi.

* Marks A. *Ziemia wśród gwiazd*. Warszawa 1961.

Przy pomocy doskonałych rysunków autor przedstawia czytelnikowi ruchy najbliższych ciał niebieskich, zaćmienia Słońca oraz nieskończenie wielki świat gwiazd.

* Mielcarek W. Bielicki M. *Opowiadania o niebie i Ziemi*. Warszawa 1954. Biblioteczka dla każdego.

W przystępnych dialogach najmłodszy czytelnik znajdzie wiele ciekawostek związanych z budową bliskiego i dalekiego Wszechświata.

Pokorny E. J. *W kręgu Ziemi i planet*. Warszawa 1967. Biblioteka Młodego Kosmonauty.

Ładnie ilustrowana książka o najbliższych ciałach niebieskich, opatrzona indeksem słownych ludzi, którzy przyczynili się do rozwoju astronomii.

Weinfeld S. *Radio, Kosmos i ty*. Warszawa 1967. Biblioteka Młodego Kosmonauty.

Autor przedstawia systemy łączności radiowej stosowane w Kosmosie do przekazywania informacji, kierowania pojazdami i porozumiewania się z kosmonautami. Książka dla młodzieży starszej.

Wołkow A. *Ziemia i niebo*. Tłum. z ros. Warszawa 1970.

Na tle rozwoju astronomii poznajemy najbliższe nam ciała niebieskie, stanowiące okruh w stosunku do Wszechświata, w którym Słońce jest tylko jedną niewielką gwiazdą.

W poszukiwaniu prawdy o Wszechświecie. Warszawa 1959.

Barwny ten album zawiera podane w atrakcyjnej formie dzieje astronomii starożytnej, przewrotu kopernikowskiego oraz dziesięcioletni rozwój tej gałęzi wiedzy. Książka przeznaczona jest dla młodzieży starszej.

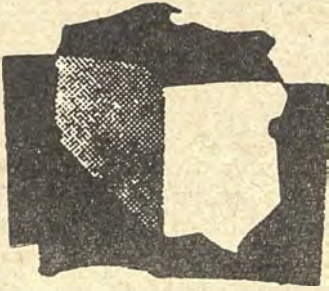
* Zonn W., Milewska E. *Astronomia*. Warszawa 1966.

Łatwe i przystępne przedstawienie stanu dzisiejszej wiedzy. Uzupełnieniem książki jest tych samych autorów *Ziemia*.

* Zonn W., Milewska E. *Ziemia*. Warszawa 1970.

Książka, bogato ilustrowana, ukazuje bardzo przystępnie wiedzę o Ziemi dawniej i dziś.

Biblioteka w środowisku

o Miejskiej Bibliotece Publicznej w Mrągowie

Do Miejskiej Biblioteki Publicznej w Mrągowie przyjechałem jako adept sztuki bibliotekarskiej, by w ramach praktyki przywarsztatowej, poprzez codzienną obserwację działalności biblioteki i jej działów, poprzez rozmowy i dyskusje z dyrektorem i pracownikami poznać tajniki i pryncypia pracy miejskiej biblioteki publicznej, nauczyć się tego wszystkiego, co stanowi o jej miejscu i roli w środowisku, co powoduje, że biblioteka z wypożyczalni książek, której działalność jest określona już w samej nazwie, przekształca się w ośrodek kulturalny promieniujący na miasto i teren, kształtujący obywatelską i patriotyczną świadomość czytelników.

Przez cały czas praktyki dzień po dniu ulegałem pasji i fascynacji, jaka promieniowała od gospodarza mrągowskiej księżnicy, Wałława Gołowicza.

Sama siedziba Biblioteki Miejskiej to lokal jeden z najbardziej okazałych w województwie łławskim. Mieści się tam czytelnia dla dorosłych (20 miejsc pracy dla czytelników), wypożyczalnia dla dorosłych, oddział dla dzieci i młodzieży również z czytelnią i wypożyczalnią, pomieszczenia działu gromadzenia i opracowania księgozbioru, gabinet instrukcyjno-metodyczny. No i wreszcie duma dyrektora oraz ewenement miasta — dział literatury regionalnej, nazwany tutaj regionaliami.

Zanim Biblioteka otrzymała swoją siedzibę i osiągnęła dzisiejsze warunki pracy, Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Grzędzie nie bez żalu w swojej uchwale z 25 sierpnia 1950 r. wyraziło podziękowanie kierownikowi biblioteki gminnej w Bisztynku za zorganizowanie i uruchomienie gminnej sieci bibliotecznej, za dobrą pracę z czytelnikami i książką. Dalej była mowa o życzeniach dalszego działania, lecz już na nowym terenie i na nowym stanowisku — kierownika Powiatowej Biblioteki Publicznej w Mrągowie.

Sam Wałław Gołowicz mówiąc o początkach swojej pracy w Mrągowie stwierdza, że większość bibliotek gminnych mieściła się na strychach, w izbach częstokroć pozbawionych ogrzewania, w ruderach z przeciekającymi sufitami itp., itp. Siedziba ówczesnej PBP w Mrągowie niewiele odbiegała od powyższego obrazu; znajdowała się w starym budynku czynszowym przy ul. Roosevelta, w którym z trudem mieściły się jej agendy (czytelnia i wypożyczalnia — wspólne dla dzieci i dorosłych).

Dopiero energiczna akcja społeczeństwa mrągowskiego zainicjowana w r. 1954, połączona ze zbórkami pieniędzy i zobowiązaniami społecznymi, doprowadziła do rozpoczęcia w r. 1958 budowy powiatowego domu kultury. W nowym PDK w r. 1963 całe lewe

skrzydło otrzymała Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna¹.

Tak więc rok 1963 można nazwać przełomowym w dziejach bibliotekarstwa mrągowskiego, bowiem odtąd PiMBP w tym mieście zaczyna rozszerzać swoją działalność, zmieniać formy pracy, by w rezultacie z instytucji, która z konieczności musiała się ograniczać li tylko do wypożyczania książek i rozczytywania środowiska, przemienić się w placówkę kulturalno-oświatową, kształtującą patriotyczną i obywatelską świadomość społeczeństwa.

Jak wyglądała droga bibliotekarza, który potrafił nadać niepozornej kiedyś placówce jej dzisiejszy profil? A trzeba zacząć od tego, że biblioteka mrągowska w r. 1948 miała zaledwie 223 czytelników².

Wacław Gołowicz od początku swej pracy w Powiatowej Bibliotece Publicznej w Mrągowie stawia sobie i swoim pracownikom zadanie pozyskania jak największej liczby czytelników. Pragnie, by każdy dorosły i każde dziecko w książce znaleźli swego sojusznika, pomoc i poradę we wszystkich dziedzinach życia, które w tamtych latach nie było przecież najłatwiejsze. W tym celu podejmuje m.in. badania czytelnictwa wśród młodzieży szkolnej. Mają one wykazać przyczyny zbyt rzadkiego kontaktu młodego czytelnika z książką i biblioteką, a także dać odpowiedź na pytanie, jakie formy pracy winni stosować bibliotekarze terenowi, by zdobyć jak największą liczbę młodych czytelników. W wyniku badań udało się ustalić rodzaj zapotrzebowań młodzieży na interesujące ją lektury, udało się poznać gusty i zamiłowania młodych ludzi, udało się wreszcie dostosować działalność bibliotek do potrzeb czytelników. Czytelnictwo i wizyty młodych w wypożyczalniach mrągowskich zaczęły wzrastać. Dzisiaj MBP w Mrą-

gowie ma około 4000 zarejestrowanych czytelników.

W roku 1951 Wacław Gołowicz podejmuje kolejną ważną w rozwoju mrągowskiego bibliotekarstwa decyzję — zakłada w Mrągowie sekcję Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich. Równolegle postanowiono przystąpić do zbierania źródeł dokumentujących życie społeczno-kulturalne Mrągowa i powiatu. Od tej pory biblioteka w Mrągowie gromadzi i opracowuje artykuły oraz notatki prasowe, które mówią o ludziach i o ziemi mrągowskiej. Obecnie artykuły te i notatki tworzą ponad 20 grubych, oprawnych roczników. Zaopatrzone w indeksy nazwisk, nazw geograficznych i indeksy rzeczowe dostarczają czytelnikom mnóstwa informacji i wiadomości na temat życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego Mrągowa i ziemi mrągowskiej w latach 1951—1975. Roczniki te zajmują poczesne miejsce we wspomnianym już dziale literatury regionalnej. Prócz księgozbioru typowego dla tego rodzaju placówek są tam roczniki wycinków prasowych, kartoteki bibliograficzne dotyczące regionu, odrębny katalog wydawnictw regionalnych zwartych i ciągłych, zbiory plaketek i plakatów, unikalne już egzemplarze jednodniówki KP PZPR „Echo Mrągowa”, kilka prac artystów ludowych i wiele eksponatów charakteryzujących życie społeczno-kulturalne naszego miasta i regionu.

Izba Regionalna, czyli regionalia — jak mówi dyrektor Gołowicz — to najbardziej popularny dział MBP w Mrągowie. Szczególnie chętnie odwiedza go młodzież szkolna poszukująca wiadomości i materiałów potrzebnych do lekcji wychowania obywatelskiego.

Regionalia to nie jedyny powód do dumy dyrektora Miejskiej Biblioteki Publicznej w Mrągowie. Przyczyną satysfakcji i zadowolenia jest również biblioteczna ciemnia fotograficzna,

¹ Zmiana nazwy nastąpiła w styczniu 1955 r.

² 20 lat pracy publicznych bibliotek powszechnych województwa olsztyńskiego 1946—1966. Olsztyn 1966 s. 46.

wyposażona z funduszy przyznanych przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie. Dzięki jej istnieniu MBP w Mrągowie zgromadziła setki zdjęć dokumentujących każde ważniejsze dla miasta wydarzenie społeczne, polityczne czy kulturalne. Także i w ciemni widać gospodarną rękę rasowego bibliotekarza; negatywy są skatalogowane i sklasyfikowane, zaopatrzone w indeksy, każdy z nich ma sygnaturę i miejsce w katalogu. Potwierdza się tu prawda, że sfera działania biblioteki współczesnej nie może ograniczać się wyłącznie do książki i jej popularyzacji.

Jeszcze jedną perełką pracy bibliotekarskiej może pochwalić się dyrektor Gołowicz — filią na Osiedlu. Umieszczona (z konieczności) na bardzo niskim parterze składa się z dwóch niewielkich pomieszczeń urządzonych przytulnie i ze smakiem. Prowadząca tę filię Irena Nowak poradziła sobie znakomicie z rozmieszczeniem tu literatury dziecięcej (z podziałem na poziomy), działu literatury polskiej i obcej dla dorosłych, znalazła miejsce na księgozbiór podręczny i na kącik czytelnicy prasy codziennej i czasopism (20 tytułów). Urządza wystawki nowości, dba o bieżącą propagandę wizualną, a że atmosfera jest prawie domowa, więc nie brak odwiedzających filię czytelników — dzienna liczba wizyt dochodzi do 40 i więcej. Dyrektor Gołowicz zdaje sobie sprawę, że ta mała „filijka” nie jest w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb liczącego 3000 mieszkańców Osiedla. Przedsięwziął już kroki w celu wykupienia od spółdzielni mieszkaniowej lokalu typu M-3 lub M-4, w którym usytuuje placówkę biblioteczną z prawdziwego zdarzenia, z wypożyczalnią i czytelnią odrębnymi dla dzieci i dorosłych, z magazynem książek, z pokojkiem do prac bibliotekarskich.

Ale zanim na Osiedlu powstanie nowa filia, mrągowskie młodsze pokolenie korzysta z Oddziału dla Dzieci w MBP. A Oddział ten, kierowany przez

Irenę Pierczyńską, robi wszystko, by młodzież znalazła drogę do biblioteki. Między innymi organizuje i prowadzi lekcje biblioteczne, czy to powiązane tematycznie z kalendarzem wydarzeń społeczno-kulturalnych, czy też na zamówienie szkół mrągowskich.

Najcieplej opowiadają bibliotekarki Oddziału dla Dzieci i Młodzieży o przeprowadzonej wspólnie ze szkołami miejskimi akcji nadawania mian klasom i zespołom klasowym. Klasy przybierały miana związane z ziemią mrągowską, z Warmią i Mazurami, nauczyciele polecili więc uczniom zebrać potrzebne wiadomości. Akcję tę zaczęła młodzież od wizyt w Miejskiej Bibliotece Publicznej, gdzie (zwłaszcza w regionaliach) wyszukiwano, i to ze skutkiem, informacje o miastach, okolicach, jeziorach, puszczech i parkach, których nazwy znalazły się w mianach klas i zespołów.

Zakończenie tej akcji odbyło się w Bibliotece Miejskiej w obecności nauczycieli, rodziców i władz szkolnych. W uroczystej atmosferze, przy blasku świec, młodzież przyjmowała miana, i godła, składała przyrzeczenia uczniowskie. Ukoronowaniem tych uroczystości był konkurs pt. „Co wiem o miejscowości, której nazwa jest mianem mojej klasy, zespołu”. Wszyscy uczestnicy konkursu otrzymali ufundowane przez bibliotekę upominki książkowe.

Miejska Biblioteka Publiczna ma trwałe miejsce w swoim środowisku, w swoim regionie. Zespół bibliotekarzy pod kierunkiem Wacława Gołowicza potrafił wypracować sobie takie formy pracy, które nadały Bibliotece rangę wszechniczy wiedzy, kultury i oświaty. Czytelnik znajdzie tutaj wszystko lub prawie wszystko — lekturę zawodową, literaturę piękną, czasopisma, pełny serwis informacji o swoim mieście i okolicy. Księga pamiątkowa w dziale regionalistów zapełniona jest zapisami, które świadczą o skutecznych poszukiwaniach różnego rodzaju wiadomości. Wpisywali się uczniowie klas VII i VIII szkół podstawowych, uczniowie szkół

średnich, uczestnicy wielu wycieczek, obozów wędrownych, kolonii letnich czy wreszcie wczasowicze odwiedzający Mrągowo. Znajdują się też w tej księdze ślady bytności wielu wycieczek bibliotekarzy z całego kraju. Gościli więc w Mrągowie uczestnicy konferencji kadry kierowniczej bibliotek publicznych stopnia powiatowego czterech województw północnych (XI 1971), bibliotekarze z byłych powiatów szczyecińskiego i piskiego (VI 1973), bibliotekarze z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Poznaniu oraz dyrektorzy powiatowych bibliotek publicznych województwa poznańskiego (VIII 1974), wycieczka Powiatowego Ośrodka Kul-

tury z Sokołowa Podlaskiego (VIII 1974), studenci bibliotekoznawstwa z Wrocławia (IX 1974) i wreszcie pracownicy bibliotek malborskich (XI 1975).

*   *

Licznie odwiedzana przez swoich i obcych Biblioteka mrągowska dobrze pełni swą służbę. Przed adeptem wstępującym w szranki zawodu na pewno nie odkryła w ciągu krótkiego czasu jego praktyki wszystkich tajników swej działalności. Była jednak najlepszą szkołą społecznego zaangażowania.

W bibliotece Szkoły Podstawowej nr 103 w Łodzi

Tematyczne
zestawienia
książek

Nowe książki dla dzieci i młodzieży

Spełniając życzenie bibliotekarzy, a szczególnie instruktorów czytelnictwa dziecięcego, wznawiamy publikację przeglądów miesięcznych literatury dla dzieci i młodzieży. Nie mogą to być jednak przeglądy takie, jak postulowano, czyli omawiające całokształt produkcji wydawniczej dla dzieci, ponieważ produkcja ta jest duża i stale wzrasta, w tych więc warunkach przeglądy, nawet bardzo zwięzłe pisane, po prostu nie mieściłyby się na łamach naszego czasopisma. Chcąc w ramach niedużego artykułu podać maksimum informacji potrzebnych bibliotekarzom, przyjmujemy następujące zasady doboru pozycji i opracowania materiału do przeglądów:

- omawiane będą książki najlepsze, najbardziej godne wprowadzenia do księgozbioru i propagowania, natomiast książki słabsze, mniej wartościowe pod względem literackim czy poznawczym bądź wychowawczym — będą omawiane tylko wówczas, gdy miejsce na to pozwoli (jeśli w danym miesiącu nie ukaże się dostateczna liczba pozycji bardziej wartościowych);
- pomijane będą zupełnie książki, których nieprzydatność w księgozbiorach bibliotecznych powinna być dla bibliotekarzy sama przez się zrozumiała, a więc książeczki—zabawki (do kolorowania, wycinania, klejenia), książeczki malutkie, cieniutkie, w miękkiej i zadrukowanej oprawie itp. Pomijane będą także wielkie i drogie wydawnictwa albumowe, których przydatność w bibliotece uzależniona jest od różnych miejscowych warunków. Wymieniane będą natomiast książki, które po pobieżnym przejrzeniu byłibyśmy skłonni uznać za warte zakupu, a które w istocie nie powinny znaleźć się w bibliotekach (np. niepedagogiczne czy szmira literacka);
- omawiane będą w zasadzie tylko książki napisane i wydane specjalnie dla dzieci i młodzieży, natomiast książki dla dorosłych, które mogą być przydatne w księgozbiorach bibliotek dziecięcych, będą omawiane (lub wymieniane) tylko wówczas, gdy zaistnieje jakiś szczególny powód po temu lub gdy pozwoli na to miejsce (jeśli zdarzy się, że ukaże się właśnie mniej książek dla dzieci);
- omawiane będą głównie nowości literatury dla dzieci i młodzieży, natomiast wznowienia będą omawiane (lub wymieniane) tylko w tych przypadkach, gdy ukazują się po bardzo długim okresie od pierwszego wydania, gdy są szczególnie cenne lub gdy w istotny sposób różnią się od wydań poprzednich (zmienione, zaktualizowane, poszerzone);
- omawiana będzie beletrystyka i książki popularnonaukowe; popularnonaukowe w układzie według symboli UKD, beletrystyka w grupach poziomowo-gatunkowo-tematycznych, co pozwoli na łączne traktowanie pewnych pozycji i wpłynie na

zwięzłość adnotacji. Adnotacje będą obszerniejsze, jeśli w danym okresie ukaże się mniej nowości, a bardziej zwięzłe, jeśli zajdzie potrzeba omówienia w ramach jednego artykułu większej liczby pozycji;

● opisy bibliograficzne będą zredukowane do minimum. Po imieniu i nazwisku autora oraz tytule nastąpi (w nawiasie): rok, skrót nazwy wydawnictwa i cena. Nazwiska tłumaczy i ilustratorów wymieniane będą tylko w przypadkach, gdy będzie to miało wpływ na ocenę książki. Klasyfikacja będzie zgodna z przyjętą w bibliotekach publicznych dla dzieci: beletrystyka klasyfikowana będzie symbolami poziomów (I—IV) oraz działów (N, B, Op, P, H, Prz, Z, F, i PD), książki popularnonaukowe — symbolami UKD według wykazu opublikowanego w niniejszym numerze „Poradnika Bibliotekarza”.

Symbole działów stosowane w bibliotekach publicznych (N, B, Op itd.) różnią się od stosowanych w bibliotekach szkolnych. Na przykład symbol P znaczy w bibliotekach publicznych powieści i nowele obyczajowe, w bibliotekach szkolnych — podręcznicze; symbol Prz znaczy w bibliotekach publicznych powieści i nowele przygodowe i podręcznicze, w szkolnych — przyrodnicze. Bibliotekarze szkolni będą więc musieli symbole stosowane w naszych przeglądach nowości — zastępować własnymi.

Niniejszy przegląd obejmować będzie — wyjątkowo — wybór najcelniejszych nowości beletrystyki z roku 1976, natomiast dalsze, kolejne przeglądy miesięczne będą przeglądami produkcji wydawniczej kolejnych miesięcy bieżącego roku, począwszy od produkcji ze stycznia 1977 roku, która będzie omówiona w następnym numerze „Poradnika Bibliotekarza”.

Plan roku 1976 jest bogaty i różnorodny. Spośród książek dla najmłodszych, 7—8-letnich czytelników (poziom I, dział N) wyróżniają się dwie bajeczki napisane prozą, ładnie zilustrowane i wartościowe wychowawczo: CZESŁAWA JANCZARSKIEGO **Niezwykła przygoda kapitana Łukasza w państwie motyli** (1976 WŁ zł 35.—) oraz OLGII KREJCOVEJ i JIRIEGO MIKULI **Misie** (1976 KAW zł 15.—). Warto też wymienić zbiorek 17 wierszy TADEUSZA KUBIAKA **Koń by się uśmieł** (1976 KAW zł 24,—) oraz uroczą książeczkę CHARLOTTY ZOŁOTOW (tłum. z ang.) **Niebo było błękitne** (1976 NK zł 25.—), ukazującą najmłodszemu, jak w ciągu trzech pokoleń zmieniało się najbliższe otoczenie dzieci, a co pozostaje niezmiennie.

Spośród książek dla dzieci około 9—10-letnich wybrać można dwa nieco bajkowe „kryminały”, mianowicie MARIANA ORŁONIA **Jak detektyw Nosek zadziwił Lipki Nowe** (1976 NK zł 7.—) i AKE HOLMBERGA **Ture Sventon w**

Sztokholmie (1976 NK zł 11.—), tłum. ze szwedz.; następnie trzy pozycje „środowiskowe” współczesne, obyczajowo-psychologiczne na ten sam poziom: JURIJA JAKOWLEWA **Maly kapitan** (1976 NK zł 11.—), ANNY KAMIENSKIEJ **Sześciopiętrowy dzień** (1975 KAW zł 15.—) i zbiorek sześciu opowiadań **W zwykłym domu** (1976 NK zł 12.—) oraz książkę JANINY BRONIEWSKIEJ **Dawno i jeszcze dawniej** (1975 Czyt. zł 20.—), ukazującą historię końca wojny i pierwszych lat odbudowy na przykładzie losów pewnej rodziny. Wszystkie te pozycje — poziom II, dział Op.

Dzieciom około 10—12-letnim polecić można dwie nowe pozycje z działu H, poziom III: MARIII KRÜGER **Złota korona** (1976 NK zł 42.—) — 36 łatwych opowiadań historycznych w układzie chronologicznym (od epoki kamiennej do Bartosza Głowackiego) i WANDY ŻÓŁKIEWSKIEJ **Manusia** (1975 NK zł 18.—) — o dzieciństwie Marii Skłodowskiej.

Z dzieciom około 11—13-letnim spodoba się następujące ciekawe i wartościowe powieści obyczajowe, poruszające ważne problemy, a równocześnie nie pozbawione humoru: STANISŁAWY PLATÓWNY **Marianna, Marysia, Misia** (1976 NK z1 18.—), MAŁGORZATY MUSIEROWICZ **Molomówny i rodzina** (1975 LSW z1 30.—), EWY LACH **Romeo, Julia i błąd szeryfa** (1976 Czyt. z1 36.—), MARI ZIÓLKOWSKIEJ **Jędrzek z Koliby** (1976 NK z1 19.—) i CLARE COMPTON **Cukiernia „Pod Pierozkiem z Wiśniami”** (1976 NK z1 22.—). Pierwsza z nich daje przegląd obyczajowości trzech pokoleń (tak jak wymieniona wcześniej książeczka Ch. Zolotow, ale oczywiście — w inny sposób). Spodoba się głównie dziewczętom, podobnie jak i ostatnia. Wszystkie — poziom III, dział P.

Nieco starszym dzieciom (12—14-letnim) polecimy kilka dobrych nowych książek przygodowo-podróżniczych. Książka R. F. DELDERFIELDA **Przygody Bena Gunna** (1976 „Iskry” z1 28.—) to rodzaj dodatku i dalszego ciągu książki Stevensona „Wyspa skarbów”. Następną pozycję przygodową to: PAULA BUDDEE **Ucieczka Fenian** (1976 NK z1 20.—) — akcja jej rozgrywa się w XIX wieku w Australii; trylogia ARTHURA RANSOME **Jaskółczyn i Amazonki**, tom 2: **Jaskółczyn** i tom 3: **Wyspa Krabów** — o przygodach grupy bardzo dzielnych dzieci współczesnych na biwakach wakacyjnych i w czasie wyprawy szkunerem, oraz książka ADY WIŃCZY **Safari-Hatari** (1976 „Słask” z1 19.—) — o przygodach białego chłopca usynowionego przez plemię Masajów.

Z kolei — książki dla młodzieży od 14 lat (poziom IV). Warto tu wymienić kilka bardzo dobrych powieści współczesnych obyczajowo-psychologicznych, tłumaczonych z języków obcych: LUCIANY MARTINI **Marco na Sycylii** (1976 NK z1 20.—), GEORGI DANAIŁOWA **Z nikim** (1976 NK z1 25.—), GALINY DEMYKINY **Dwie wiosny** (1975 NK z1 20.—) i ANATO-

LA. MOSZKOWSKIEGO **Lawina** (1976 NK z1 28.—).

Wśród książek tego samego gatunku, autorów polskich, wyróżniają się: powieść JERZEGO SZCZYGLA **Po kocich łbach** (1976 NK z1 25.—) — o niewidomym chłopcu, czwarty tom cyklu (poprzednie: „Tarnina”, „Ziemia bez słońca”, „Nigdy cię nie opuszczę”), dwie nowe powieści EWY NOWACKIEJ: **Gorzka cząstka pomarańczy** (1976 „Horyzonty” z1 20.—) — o kłamstwie, w które można się uwikłać tak, że życie brzydnie, i **Może nie, może tak** (1976 NK z1 25.—) — o miłości i przyjaźni; następnie zabawna powieść JOANNY CHMIELEWSKIEJ **Większy kawalek świata** (1976 „Horyzonty” z1 36.—) — o perypetiach pełnej szalonych pomysłów 17-letniej Tereski (równocześnie wznowiono pierwszy tom pt. „Zwyczajne życie”) oraz powieść popularnej wśród młodzieży MARI DAŃKOWSKIEJ **Ślub zaraz po maturze** (1976 „Horyzonty” z1 18.—) ukazująca różne konflikty światopoglądowe postaw życiowych dwojga młodych. Wszystkie te powieści — poziom IV, dział P.

Wybierając najlepsze książki roku nie można pominąć twórczości MACIEJA KUCZYŃSKIEGO, autora nadzwyczaj wszechstronnego, który we wszystkich gatunkach i tematach literatury młodzieżowej wybija się na plan pierwszy. Tym razem dał nam dwie nowe znakomite powieści z szerokiego świata: **Zwycięzca** (1976 NK z1 19.—) — o tematyce sportowej, ukazanej na ciekawym krajoznawczym tle życia współczesnego Peru i Chile (poziom IV, dział P), oraz **Obieżyświat** (1976 NK z1 60.—) — o tematyce awanturniczo-podróżniczej, z elementami sensacji i groteski (poziom IV, dział Prz).

Do działu Prz poziomu IV przybyły też dwa nowe tomy nie rewelacyjnych literacko, ale bardzo poczytnych westernów WIESŁAWA WERNICA: tom 11 — **Na południe od Rio Grande** (1975 Czyt. z1 20.—) oraz tom 12 — **Ucieczka z Wichita Falls** (1976 Czyt. z1 30.—), którego akcja jest uzupełnie-

niem tomów wcześniejszych, a rozgrywa się równoległe z akcją tomu „Słońce Arizony”. Również w Ameryce Południowej w XIX wieku toczy się akcja nowej, ciekawej powieści indiańskiej EDUARDA KLEINA **Cienie nad pampą** (1976 NK zł 27,—); poziom IV, dział Prz).

Warto też wspomnieć o książkach z gatunku coraz bardziej poczytnej beletrystyki fantastyczno-naukowej. Ostatnio ukazuje się ich sporo, a wyróżniły się wśród nich interesującą fabułą i pewnymi wartościami wychowawczymi dwa zbiory polskich nowel: **Wołanie**

na Mlecznej Drodze (1976 NK zł 30,—; wybór ZBIGNIEWA PRZYROWSKIEGO) oraz **Iluzyt** (1976 NK zł 22,—; nowele JANUSZA A. ZAJDELA). Obie — poziom IV, dział F.

Na zakończenie pragnę zapropagować pięknie wydaną książkę ANNY KAMIENSKIEJ **Horoskop. Pamiętnik ze współczesnej poezji polskiej ułożyła na każdy dzień roku...** (1975 KAW zł 51,—), zawierającą fragmenty poezji wybrane z twórczości 99 poetów polskich i podane w oryginalnej formie edytorskiej (dział PD).

W bibliotece Szkoły Podstawowej nr 72 w Warszawie — wolny dostęp do półek

Odwrócone kierunkowskazy

Ignacy Paderewski powiada w swoich *Pamiętnikach*¹:

„...każda biografia musi być wszechstronna — nie tylko gdy chodzi o czasy, w których się żyje, i zmiany w nich zachodzące, ale także w odniesieniu do ludzi i zdarzeń, które są przecież integralną ich częścią. Biografia powinna oddać nasze uczucia i emocje, rozwój umysłu i ducha, i to od lat dziecińczych do starości. Po prostu wszystko — wszystko bowiem przyczynia się do dokładnego oddania wizerunku naszego życia.

Jest jedno wspaniałe opowiadanie sławnego Henry Jamesa² pod tytułem, który świetnie odpowiada właśnie temu, co mam na myśli. Powieść ta nazywa się *The Figure in the Carpet*³. Autor przedstawia tam ledwo naszkicowany wzór — początkowo z kilku nitok zaledwie, następnie przybywa stopniowo coraz więcej nici i barw, wzór kształtuje się coraz wyraźniej, aż wreszcie ukazuje się naszym oczom w całej okazałości. Kształtuje się on i rozwija stopniowo, lecz my możemy widzieć jedynie ów mały fragment, to, co splatamy w danym momencie. Wszystkie te nici naszego życia, trwałe i dobre czy też zagmatwane i porstrzępione, splatają się w całość naszej osobowości. I tak już musi być”.

Zestawiając w obrazowym porównaniu dwie zgoła odmienne materie, wielki artysta mierzy rzeczywistość własną miarą. Paderewski należał do tych rzadkich osobowości, które wcześniej wyznaczają sobie cel i zmierzają do niego z żelazną konsekwencją, na ogół jednak dzieje się inaczej. Zanim wzór życia ukształtuje się wyraź-

nie w czyjejs świadomości, mijają lata, a i wtedy naciski z zewnątrz współ ze zmiennością własnej natury znacznie modelują pierwotne kształty.

Wreszcie przychodzi chwila, kiedy nurt wydarzeń zaczyna się toczyć regularnie wyżłobionym korytem i wówczas człowiek przestawia kierunkowskaz z działania na analizowanie: ponownie odczytuje to, co minione, rozszyfrowuje mechanizmy, które nim powodowały, ocenia z innej perspektywy dawne sprawy, ludzi, układy i — nie rzadko — zaskoczony, nawet zafascynowany taką projekcją filmu o przeszłości, pragnie ukazać go innym.

Wielka fala wspomnień

Francuski pisarz, Julian Green, wyznaje w swoim *Dzienniku*:

„Myśl, że nasz czas, nasze życie zapadają się w nicość w miarę upływu godzin, jest mi tak bolesna, iż nie trzeba szukać innych wyjaśnień dla tego dziennika, dla obfitości tych notatek”.

Głęboka ludzka potrzeba samoobrony przed zapomnieniem znajduje widome odbicie w bogactwie literatury o charakterze wspomnieniowym. Wystarczy przerzucić parę tomów „Rocznika Literackiego” (PIW) lub „Literatury Pięknej” (Stow. Bibliotekarzy Polskich), rejestrujących produkcję wydawniczą poszczególnych lat, aby się

¹ I. J. Paderewski. *Pamiętniki*. Spisała Mary Lawton. Przeł. (z ang.) W. Lisowska, M. Mogilnicka. Wstęp: W. Rudziński. Przedm.: W. Lawton. Kraków 1961; wyd. 2. — 1967.

² Henry James (1843—1916) — pisarz amerykański, jeden z twórców realizmu psychologicznego w literaturze światowej. Niektóre powieści tłumaczone na język polski: *Ambasadorowie*, *Daisy Miller*, *Madonna przyszłości*.

³ Ang.: wzór na dywanie.

przekonać, jak z roku na rok „puchnie” dział obejmujący pamiętniki, wspomnienia, niegdyśjsze listy.

Recenzent tego działu w „Roczniku Literackim”, Edmund Jankowski, pisał wręcz w r. 1971: „Jesteśmy wciąż na wielkiej fali... Chwalimy wielką falę... Nadal jednak boimy się — potopu”.

Piszą pamiętniki politycy, literaci, naukowcy, artyści, sportowcy, pracownicy wszelkich specjalności, ludzie znani i tzw. „szarzy ludzie”. Obok tradycyjnej formy przedstawiania pełnych biografii, płynie fala wspomnień obejmujących krótki, lecz ważny wycinek życia, jak czas wojny, powstanie warszawskie, okres przebyty w niewoli, początek odbudowy kraju, pierwsze kroki stawiane w nowym środowisku, w pracy zawodowej itp., itd.

O poznawczych i wychowawczych walorach pamiętnikarskich lektur napisano dostatecznie dużo, aby nie powtarzać tego jeszcze raz, o niezmiennym czytelniczym zainteresowaniu tą dziedziną pisarstwa również, skąd więc lęk przed „potopem”? — Z tej niewesołej przyczyny, że ilość niekoniecznie przechodzi tu w jakość, że tylko niektóre pamiętniki zasługują na miano wartościowych, atrakcyjnych, po prostu — dobrych.

Cóż to jednak znaczy — dobry pamiętnik? Czy do substancji tak subiektywnej jak cudze życie można w ogóle przykładać obiektywne mierniki?

Można i trzeba. Z chwilą gdy autor opowieści autobiograficznej decyduje się odsłonić publicznie intymne karty, jego dzieło zaczyna być oceniane z punktu widzenia reguł gry, obowiązujących w danym gatunku literackim. Od rzetelnego pamiętnikarza czytelnik i literaturoznawca oczekują spostrzegawczości, dobrej pamięci, orientacji w ogólniejszych wydarzeniach dają-

cych tło pod osobisty wątek, autentyzmu nie zafalszowanego staraniem o wymalowanie konterfektu kokietującego potomnych, no i — daru narracji.

W literaturze polskiej Jan Chryzostom Pasek dawno już temu pokazał, jak winien pisać rasowy pamiętnikarz. Na co dzień niezgorszy zabijaka i pieśniacz, parokrotnie skazywany przez sądy na banicję, swój „apetyt do widzenia świata” przeobraził w tak plastyczne tego świata opisanie, że uznany słusznie za klasyka polskiej prozy XVII w. uniknął losu wielu klasyków, godnie zmumifikowanych w sarkofagu historii literatury. Na kartach *Pamiętników Paska*, „ojca” tzw. gawędy szlacheckiej, inspirującego pisarzy tej miary co Henryk Sienkiewicz, odcisnęły swój ślad nieszablonowa indywidualność i duch epoki, dzięki czemu są one książką żywą po dziś dzień.

Wracając znów do wcześniej wyrażonych obaw o jakość spływających się lawinowo pamiętników, pora wymienić niebezpieczeństwo Nr 1: wspominkarstwo dokonywane na zamówienie, powstające z inspiracji konkursowych, wedle z góry obranych haseł.

W r. 1971 nakładem Ludowej Spółdzielni Wydawniczej ukazała się praca pt. *Pół wieku pamiętnikarstwa*⁴, której treść, charakteryzującą główne kierunki rozwoju memuarystyki na przestrzeni minionego 50-lecia, uzupełniają: skrócony wykaz konkursów na pamiętniki i zbiorów relacji, wybór ważniejszych pozycji spośród zbiorowych publikacji pamiętnikarskich oraz prac opartych na pamiętnikach, odezwy konkursowe, jak też praktyczne wskazówki dotyczące pisania, gromadzenia i użytkowania materiałów pamiętnikarskich (książka ta, jeśli tylko znajduje się w zbiorach bibliotecznych, warta jest, aby się z nią zapoznać).

⁴ S. Adameczyk, S. Dyksiński, F. Jakubczak. *Pół wieku pamiętnikarstwa*. Materiały z sesji popularnonaukowej zorganizowanej 17 III 1969 r. przez Wydział Oświaty i Kultury NK ZSL, ZG ZMW i Komisję Badań nad Pamiętnikarstwem PAN oraz z dyskusji na łamach „Tygodnika Kulturalnego”. Wybór i oprac. ... Słowo wstępne: F. Jakubczak. Warszawa 1971.

Omawiając to dzieło w „Roczniku Literackim” 1971, Edmund Jankowski pisze m. in.:

„Już z tego schematycznego przeglądu nietrudno wywnioskować, że omawiana książka zasługuje na baczną uwagę wszystkich, którzy interesują się „fenomenem” pamiętnikarstwa. Ale czy jest to właśnie fenomen, zjawisko niezwykle? To sceptyczne pytanie, brzmiące wręcz nieprzyzwoicie w okresie złotego jubileuszu pamiętnikarstwa, zacerpnęliśmy właśnie ze wspomnianej książki.

Uważamy to oczywiście za jej wielki walor, że wśród wielu głosów punktujących w sposób rzeczowy — lub tylko entuzjastyczny — zalety memuarystyki, zamieszczono również sporo wypowiedzi krytycznych. Nie ukrywano niebezpieczeństw, jakie niesie ze sobą żywiołowość, ale od niedawna również zinstytucjonalizowany rozkwit pamiętnikarstwa inspirowanego. Można by powiedzieć, że do głosu doszły wszystkie niepokoje i wątpliwości nurtujące sceptycznych obserwatorów rozwoju naszej memuarystyki. Dyskutanci mówili więc np. o inflacji grożącej pamiętnikarstwu konkursowemu, jeśli konkursy będą zbyt często powtarzane w tym samym środowisku, o niebezpieczeństwie pisania pamiętników inspirowanych niejako na zamówienie przez na pół zawodowych „respondentów”, o tanich próbach beletryzacji, o symulowaniu pewnych postaw, co do których ankietowani spodziewają się aprobaty jurorów. Prof. Jan Szczepański podkreślił konieczność unowocześnienia warsztatu opracowania pamiętników przez wydobywanie spraw, które respondent przemilcza lub nawet chce ukryć. Przeciwstawiono się fetyszycacji pamiętnikarstwa itd.”.

Długość cytatu niech czytelnik usprawiedliwi troską o dobro jego własne i pamiętnikarstwa. Konkursowe pokusy wabią do chwytania za długopis, do wystukiwania na maszynie kolei własnego życia — ze stosownym hasłem przed oczami. Zanim do tego dojdzie, niech potencjalny autor odpowie sobie szczerze, czy ma do powiedzenia coś od siebie i czy gotów jest to zrobić bez okolicznościowego kamuflażu. Jeśli nie, lepiej nie kłaść podpisu pod wyznaniem, w których — tak jak to postuluje prof. Szczepański — nowoczesne opracowanie ujawni

sprawy świadomie przemilczane, gorzej — przeinaczone.

Samokrytycyzm i rezerwa nie powinny wszakże prowadzić do drugiej skrajności — do milczenia tylko dlatego, iż rzecz jest inspirowana. Bywają hasła otwierające furtę pamięci, niby specjalnie do niej dobrany klucz. Weźmy przykład dawny, już klasyczny: *Zyciorys własny robotnika* Jakuba Wojciechowskiego⁵.

Impulsem do napisania go stał się właśnie konkurs ogłoszony w r. 1922. Książka, niejednokrotnie brutalna i prymitywna tak w warstwie faktograficznej, jak językowej, wydana przed wojną, przyniosła autorowi rozgłos i wawrzyn akademicki Polskiej Akademii Literatury, wznowiona po wojnie — nowych czytelników i... kontynuatorów konwencji pisarskiej, choć Wojciechowski pisarzem nie był. Był natomiast w tym, co pisał, szczerzy aż do granic naturalizmu, toteż prof. Józef Chałasiński wystawił mu taką wysoką ocenę:

„Zyciorys ten jest kopalnią materiału dla poznania społecznych czynników kształtujących duchową fizjonomię człowieka, której formowanie się jest tym ciekawsze, że dotyczy jednostki, która z pierwotnego, sąsiedzkiego typu współżycia społecznego przerzucona została do obecnego społeczeństwa o złożonej organizacji i wysokiej kulturze”.

Ileż mamy dziś życiowych przypadków takich migracji środowiskowych — jest o czym myśleć i pisać.

Na trzech przykładach

Zobaczmy na przykładzie trzech książek, jak wyraźnie pamiętniki i dzienniki — każdy z tych rodzajów na swój sposób — ujawniają duchowy portret człowieka.

Ignacy Jan Paderewski (1860—1941), wielki artysta i wielki Polak, opowiedział koleje swego życia do r. 1914 amerykańskiej literatce, Mary Lawton.

⁵ J. Wojciechowski, *Zyciorys własny robotnika*. T. 1. Oprac. J. Chałasiński. Przedm. W. Markiewicz; T. 2. Oprac. F. Jakubczak. Poznań 1971—1972.

Zgadając się na taką formę przekazu, wyznał swej przyszłej „portreciście”:

„... od dwudziestu lat staram się nakłonić siebie do napisania autobiografii, wielu pisarzy i wydawców już na mnie nalegało, ale, ale — tu znów roześmiał się i powtórzył — nie jestem pisarzem, jestem pianistą, jak pani wiadomo. Życie moje gra wypełnia wyłącznie i bez reszty. Brak mi czasu, tak mało go zostało”.

Mary Lawton wywiązała się z talentem, pietyzmem i intuicją z zadania tym trudniejszego, że miała do czynienia z człowiekiem, którego myśli, działania, uczucia koncentrowały się wokół dwóch wielkich tematów — muzyki i troski o losy własnego kraju. Po tych koleinach, biorących początek już w dzieciństwie, płynie też opowieść spisana w *Pamiętnikach*.

Te szczytne hasła, dodane do legendy o Paderewskim — „dziecku szczęścia i fortuny”, któremu powodzenie rzekomo samo słało się pod nogi, do idylli „słodkiego życia” w pięknej szwajcarskiej siedzibie, do upowszechnionego wzoru obywatela-patrioty, wreszcie do portretów, na których mistrzowie pędzla utrwalili szlachetne rysy i słynną „lwią grzywę” mistrza klawiatury, mogłyby złożyć się na wizerunek tyleż powierzchowny co nieprawdziwy.

Paderewski opowiedział swoje życie szczerze, bez pozy, nierzadko ze znaczną dozą samokrytycyzmu i poczucia humoru, chwilami trochę naiwnie, co tłumaczy się po części przysłowiową naiwnością „artystycznej duszy”, po części — koniecznością wytłumaczenia najbardziej osobistych doznań osobie drugiej, i to cudzoziemce. W efekcie książka stanowi rzadki przykład sprowadzenia legendy na ziemski grunt, bez uszczerbku dla wielkości. Przeciwnie — dopiero w tej perspektywie widać, że przy torowaniu drogi do wielkości darem losu był tylko talent, na resztę złożyły się — ciężka praca, upór, zmagania z samym sobą, trudne

doświadczenia, gorzkie rozczarowania, poczucie obowiązku.

Witold Rudziński tak to ujął we wstępie:

„Czytając te wspomnienia widać dopiero szwy i uproszczenia legendy: rozpadają się fikcje, a wyrasta człowiek żywy, nie mniej przez to wielki (...). Jak nietatwo było początkującemu pianście i kompozytorowi, obarczonemu po śmierci młodziutkiej żony troską o wychowanie syna-kaleki, wywalczać krok za krokiem przyszłą pozycję w Europie. A zdobycie Ameryki okazuje się nie tryumfalnym pochodem, lecz pasmem udręki, kiedy przychodziło równocześnie walczyć z zartocnością obwarowanego drakońskim kontraktem impresaria i dobywać nadludzkiej siły dla utrzymania formy (...). Tę błyszczącą karierę widzi się tutaj od strony kulis niewiarygodnej pracy, zależności od impresariów, wciąż niebezpiecznie zagrożonej formy pianistycznej, aż do takich szczegółów, jak walki z łowcami autografów.

Ze wzruszeniem czyta się te fragmenty, gdzie Paderewski, czasem może naiwnie, mówi o swoich marzeniach patriotycznych. Ale i tu nieodrodny syn pozytywizmu umie konkretnie realizować swoje cele: przez wiele lat odkłada jakiś procent ze swoich dochodów, żeby w pięćsetną rocznicę bitwy pod Grunwaldem ofiarować narodowi polskiemu pomnik w Krakowie”.

Opowieść Paderewskiego jest otwarta, lecz czuje się wyraźnie, iż tak w mówieniu, jak w działaniu trzyma się mocno w cuglach, potrafi panować nad sobą i narzucić swoją wolę innym; poddając się chwilowym porażkom — nie kapituluje w sprawach zasadniczych.

Motto dla jego charakteru i biografii mogłoby brzmieć: jasno wytknięte cele, poczucie godności, samodyscyplina i praca, praca, praca...

Przed paru miesiącami też samo Polskie Wydawnictwo Muzyczne wydało pamiętnik wielkiego pianisty naszych czasów, Artura Rubinsteina, zatytułowany *Moje młode lata*⁶, również doprowadzony do wybuchu I wojny światowej.

Jako 16-letni chłopiec Rubinstein gościł na zaproszenie Paderewskiego w jego szwajcarskiej posiadłości Riond

⁶ A. Rubinstein. *Moje młode lata*. Przeł. (z ang.) T. Szafar. Kraków 1976.

Bosson, skąd wrócił z takim oto listem do swego niemieckiego profesora: „Chłopiec ma autentyczny talent, to nie ulega wątpliwości — napisał między innymi mistrz — toteż przepowiadam mu wielką przyszłość”.

Wirtuoz stojący u szczytów sławy ocenił bezbłędnie wschodzącą gwiazdę, której droga do wielkości była i odległa, i pisana zgołą odmiennym alfabetem. Owszem, i dla jednej, i dla drugiej kariery wspólna jest karuzela coraz to innych miejsc pobytu, kalejdoskop wciąż nowych twarzy, kontakty z elitą obu półkul — od najwybitniejszych artystów po koronowane głowy. Poza tym jednak same przeciwieństwa, do tego stopnia, że każda z tych książek to nieomal negatyw i pozytyw wizerunku artysty, oprawionego w tę samą ramę — talent.

U Paderewskiego, w młodym wieku — powaga, zrównoważenie, wielogodzinne ćwiczenia muzyczne, cyzelowanie formy, skrupulatność w pracy, w stosunkach z ludźmi, w rachunkach. U Rubinsteina — nadrabianie improwizacją niedostatków techniki, na której udoskonalenie nie stawało cierpliwości, namiętne smakowanie urody życia, miłości, przyjaźni, krajobrazu, zabawy, dobrej kuchni, egzystencja z dnia na dzień, huśtawka nastrojów, czyli wszystko na odwrót.

Gdyby Artur Rubinstein napisał drugą, późniejszą część wspomnień, natrafilibyśmy tam i na pracowite ścieżki, którymi od początku chadzał „mistrz Jan”. Jest wszakże rzeczą znamienne, że nie bacząc na opinie swych wielbicieli i krytyków, wołał odsłonić nie trudy, lecz igraszki z życiem, że jeszcze raz, jak w młodości, zawierzył sztuce radosnej improwizacji. Dla jego wspomnień nie trzeba szukać hasła, gdyż powtarzał je ustawicznie sam sobie. Brzmi po prostu: „Nie dam się”.

Trzecią, diametralnie odmienną książką, są *Dzienniki czasu wojny*⁷ Zofii

Nałkowskiej. Wybór tej pozycji spowodowany jest zarówno chęcią zwrócenia uwagi czytelników na specyficzną formę dziennika, jak na nową twarz pisarki wyłaniającą się z tych zapisów. Prawa rządzące dziennikiem lapidarnie sformułowała Maria Dąbrowska, pisząc:

„Wiele takich okresów, dni, miesięcy, w których najczęściej działo się w moim osobistym życiu albo w życiu w ogóle, zostało w moich notatkach bądź pominiętych, bądź zbyt pobieżnie opisanych, bądź też wcale w takie chwile dziennika nie prowadziłam, tak jakby do pisania dziennika usposabiała tylko czasy najbardziej spokojne i powszednie i jakby nawet pisząc go nie notowało się rzeczy najważniejszych i najbardziej nami wstrząsających — niby w bezwiednym przeświadczeniu, że i tak się je zapamięta” (*„Twórczość”* 1968 nr 12 s. 29—30).

U Nałkowskiej znajdujemy pełne tego potwierdzenie. Przez tygodnie, miesiące, lata notuje rzeczy ogólnie wiadome, dokuczliwości okupacyjnej biedy, chłód, głód, zagrożenie bezdomnością, ograniczone kontakty z ludźmi i — rzadko tylko — odpryski wydarzeń historycznych.

Zofia Nałkowska, światowa kobieta, wielka dama polskiej literatury, prowadzi wówczas trafikę, od świtu do nocy sprzedaje papierosy, nocą sporządza rachunki, brzaskiem staje w kolejce po przydział towaru. I co szczególne — zziębnięta, zmordowana, głodna, lubi i tę pracę, tak jak lubi każdą dobrze wykonaną robotę, bez trudu znajduje wspólny język z nabywcami „junaków” i „mew”, choć ulgę przynoszą jej kradzione chwile rozmów z dawnymi i nowymi literackimi przyjaciółmi o książkach, o sztuce, o filozofii. W sklepiku starannie wyciera kurz, w mieszkanku-klitce otacza się artystycznymi przedmiotami, niosącymi piękno, bez którego nie potrafi istnieć i którym — nawet w najczarniejszych godzinach — upaja ją natura.

Pod datą 10 XI 1941 r. Zofia Nał-

⁷ Z. Nałkowska. *Dzienniki czasu wojny*. Wstęp, opracowanie i przypisy: H. Kirchner. Warszawa 1970.

kowska zanotowała: „Dzisiaj ukończyłam pięćdziesiąt siedem lat życia”. Jest to ważne wyznanie, którego dalszą część — „Strasznie to brzmi, ale nie czuję wagi tego faktu” — pozwólmy sobie zakwestionować. Właśnie ten „fakt”, pomnażany o upływające dalej miesiące i lata, jest bodaj najważniejszym podtekstem *Dzienników*. Mistrzyni prozy psychologicznej w rozsianych tu i ówdzie zdaniach, w ledwie odnotowanych myślach, w słowach i półsłowach, przejmująco ukazuje dramat gasnącej kobiecości, złudzenia płynące z przelotnych tryumfów, gdy raz jeszcze występuje w roli „kobiety w futrze, kobiety pachnącej, z bliska prowadzonej pod rękę, kobiety”, i — równocześnie — gorzką świadomość: „Nie tylko jestem kimś z łodzi płynącej pod prąd, nie tylko brzegi mijają mię wciąż i zostają w tyle. Ale sama woda, sama istota ruchu życia wciąż mi się wymyka”.

Oto tylko dzienne zapiski i aż uniwersalna prawda.

Zostawić ślad

Rewelacyjne *Dzienniki* Stefana Żeromskiego, wstrząsająca wymowa suchych faktów *Kroniki lat wojny i okupacji* Ludwika Landaua, zaczepne, kontrowersyjne i — na pewno — tętniące

życiem. Pełen wieku Jerzego Putramenta, uroczące obrazem świata, jakiego już nie ma, *Szczenięce lata* Melchiora Wańkowicza, spisane przez jednego z „ostatnich Mohikanów kramarzy odpustowych” Edwarda Koziela *Wspomnienia wędrownego kramarza*, pełne erudycji i życzliwości dla ludzi *Rozmowy z samym sobą* Adama Grzymały-Siedleckiego... Tytuły, tytuły, wybrane z setek innych po to, by wskazać, że w tym rodzaju pisarstwa nie liczy się stanowisko, wyuczony zawód, wykonywana funkcja, nie liczy się okres, do którego przyłgnęły pamięć i serce. Liczy się tylko człowiek — jego wrażliwość, rzetelność, podejście do życia.

Nie bez racji powiada się, że każdy jest potencjalnym autorem jednej książki — o sobie samym. Tak to jest i na każdego przychodzi chwila, kiedy nade wszystko pragnie pozostawić po sobie jakiś trwały ślad. Komu się to udaje, kto — oglądając się poza siebie — potrafi ujrzyć nie wyrąbany las, lecz bujną zieleń? — Ba, pytan e hamletowskie. Może bliski był prawdy Adam Grzymała-Siedlecki, zamykając *Rozmowy z samym sobą* następującą refleksją: „Kogo bogowie kochają, temu zachowują młodość nawet wtedy, gdy już jest starcem”.

abe

BARBARA BIAŁKOWSKA

W y k a z
działów katalogu rzeczowego
w bibliotekach publicznych
dla dzieci i młodzieży

PORADNIK BIBLIOTEKARZA 1977 NR 1/2

WSKAZÓWKI METODYCZNE

„Wykaz działów katalogu rzeczowego w bibliotekach publicznych dla dzieci i młodzieży” opracowany w Instytucie Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej został przez Ministerstwo Kultury i Sztuki pismem z dnia 12 VI 1972 r. zalecony jako obowiązujący i stanowi podstawę do klasyfikowania książek popularnonaukowych oraz tworzenia katalogu systematycznego w bibliotekach publicznych dla dzieci.

Winien on ułatwić bibliotekarzom sporządzanie prawidłowych katalogów rzeczowych opartych na obowiązującym w bibliotekach publicznych systemie klasyfikacji piśmiennictwa, tj. Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej (UKD). Dostosowany jest do charakteru literatury popularnonaukowej gromadzonej w bibliotekach dla dzieci oraz do możliwości percepcyjnych młodocianych czytelników, którzy z tych bibliotek korzystają. Jednocześnie ma stanowić podstawę układu książek popularnonaukowych na półkach.

Oparty jest w zasadzie na „Wykazie działów do katalogu rzeczowego i ustalenia księgozbioru popularnonaukowego w bibliotekach dla dzieci i młodzieży Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy” oraz w możliwie maksymalnym stopniu uzgodniony z „Wykazem działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych”, który obowiązuje w bibliotekach obsługujących dorosłych i dzieci.

W stosunku do schematu Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy jest on bardziej zwięzły, mniej rozbudowany, przydatniejszy dla niewielkich księgozbiorów, a jednocześnie ukazuje możliwości rozbudowy, tj. tworzenia dalszych podziałów w miarę wzrostu zasobności księgozbiorów popularnonaukowych dla dzieci i młodzieży. Biblioteki dysponujące większym i bardziej zróżnicowanym księgozbiorem mają możliwość od razu podzielić swoje zasoby bardziej szczegółowo. Nie stosują wtedy przewidzianych w „Wykazie” działów złożonych, lecz wyodrębniają poszczególne podziały wchodzące w ich skład (np. zamiast działu 53/54 **FIZYKA, CHEMIA** tworzą dwa działy odrębne 53 **FIZYKA** i 54 **CHEMIA**). Ze względu jednak na przejrzystość układu księgozbiorów oraz na specyfikę literatury dla dzieci i młodzieży, która nie wszystkie dziedziny wiedzy posiada dostatecznie rozbudowane, należy zatrzymać następujące działy złożone: 66/69 **PRZEMYSŁY I RZEMIOSŁA**, 791/794 **ROZRYWKI, FILM, TEATR, GRY, ZABAWY, ZAGADKI**, 796/799 **SPORT, WYCHOWANIE FIZYCZNE** oraz 93/99 **HISTORIA**. Książki z tych dziedzin należy oznaczać podanym symbolem złożonym i szeregować alfabetycznie w obrębie działu według nazwisk autorów.

Inny sposób postępowania trzeba przyjąć w pozostałych działach złożonych, dla których „Wykaz niniejszy podaje symbole składających się na nie poddziałów.

Książki kwalifikujące się do tych działów oznaczamy symbolem wyrażającym bardziej dokładnie ich treść (tzn. symbolem pojedynczym). Karty w katalogu rzeczowym układamy jednak alfabetycznie w obrębie całego działu oznaczonego symbolem złożonym, a gdy zwiększy się liczba książek w dziale, sporządzamy odpowiednie przekładki i rozdzielamy całość na podgrupy. Tak np. książki z działu **71/76 URBANISTYKA, SZTUKI PLASTYCZNE** otrzymują w zależności od swej treści symbole: **71, 72, 73, 74, 75, 76**, ale ich karty ustawione są razem w jednym ciągu alfabetycznym (wg nazwisk autorów) za przekładką **71/76 URBANISTYKA, SZTUKI PLASTYCZNE**. Tak samo — książki na półce. Z chwilą gdy ten dział stanie się zbyt obszerny, wystarczy zrobić odpowiednie przekładki do wszystkich pięciu poddziałów, rozdzielić karty i książki wg zamieszczonych na nich symboli i już w obrębie każdej grupy uszeregować alfabetycznie, dopisując w miarę potrzeby w katalogu karty wtórne.

Ponadto ze względu na kierunki zainteresowań młodych czytelników może zaistnieć specjalne zapotrzebowanie na wydzielenie dodatkowo jakiejś określonej podgrupy z podanego działu głównego; np. z działu **62 INŻYNIERIA, TECHNIKA** poza podanym wyodrębnieniem najzasobniejszych obecnie poddziałów **621.3 ELEKTROTECHNIKA, TELEKOMUNIKACJA** oraz **629.7 TECHNIKA LOTNICZA I ASTRONAUTYKA**, może zaistnieć potrzeba wydzielenia poddziału **622 GÓRNICWO** czy **629.11 TECHNIKA POJAZDÓW LĄDOWYCH, MOTORYZACJA**. Możliwości takie sygnalizuje w podanym schemacie „U w a g a”, a decyzje w tym względzie pozostawia się bibliotekarzom. Pamiętać jednak należy, że raz podjęta decyzja musi być konsekwentnie realizowana, a wyodrębnienie bardziej szczegółowego poddziału w katalogu rzeczowym pociąga za sobą konieczność przedstawienia książek na półkach. To z kolei wymaga zmiany sygnatur na bardziej szczegółowe i dokonania korekt w sygnaturach na kartach katalogowych zarówno w katalogu rzeczowym, jak i alfabetycznym. Ponadto wymagać będzie ewentualnych zmian w nazwie działu (w katalogu i na półce), z którego daną część wyodrębniono. Jeśli bowiem np. z posiadanego zasobu w dziale **56/58**, w którym znajdują się w jednym ciągu alfabetycznym książki oznakowane symbolami: **56, 57, 58**, zechcemy z czasem wydzielić grupę książek z dziedziny botaniki, to nie tylko zgrupujemy karty w katalogu w ciąg alfabetyczny za kartą rozdzielczą **58 BOTANIKA** oraz wyodrębnimy książki na półce, ale równocześnie odłączając tę grupę z dotychczasowego działu złożonego musimy zmienić brzmienie nazwy dla pozostałej części tego działu: **56/57 PALEONTOLOGIA, NAUKI BIOLOGICZNE**, ponieważ po odjęciu grupy **58** zmienił się zakres treściowy działu.

W stosunku do „Wykazu działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych”, który stanowi podstawę do ustalania symboli klasyfikacyjnych podawanych na adnotowanych kartach katalogowych Biblioteki Narodowej (na d kreską poziomą), „Wykaz” niniejszy wykazuje też pewne konieczne różnice. Ze względu na specyfikę księgozbiorów dla dzieci pozostawiono w bibliotekach dla dzieci i młodzieży symbol **369.4 HARCERSTWO** (dodając jednak możliwość utworzenia — podobnie jak w małych bibliotekach — działu **329 HARCERSTWO I INNE ORGANIZACJE DZIECIĘCE I MŁODZIEŻOWE**). Ponadto dla wygody młodocianych czytelników uwzględniono możliwość wydzielenia z działu **943.8 HISTORIA**

POLSKI książek dotyczących II wojny światowej przez utworzenie poddziału $\frac{943,8}{\text{II wojna}}$
UDZIAŁ POLAKÓW W II WOJNIE ŚWIATOWEJ (sygnature $\frac{943,8}{\text{II wojna}}$ należy

wówczas wypisać na grzbietach książek). Jest to nieco inne rozwiązanie niż w wykazie dla małych bibliotek publicznych i należy o tym pamiętać przy korzystaniu z kart adnotowanych BN. Również w niektórych działach (zwłaszcza w 0 i 3) ze

względem na specyfikę literatury dla dzieci nieco odmiennie pogrupowano poddziały wydobywając tylko te grupy, które występują w księgozbiorach dla dzieci i młodzieży.

Jak wynika z powyższego, bibliotekarze opracowujący książki dla bibliotek dziecięcych będą często mieli na kartach adnotowanych symbole szersze, bardziej szczegółowe, które trzeba będzie odpowiednio do niniejszego schematu dopasować. Tak np. z podanego na kartach adnotowanych (nad kreską) symbolu **007** (Cybernetyka) trzeba w bibliotekach dla dzieci przyjąć tylko **00**. Natomiast w dziale złożonym **66/69 PRZEMYSŁY I RZEMIOSŁA. BUDOWNICTWO** karty adnotowane podawać będą symbole składowe tego działu, a biblioteki dla dzieci będą musiały klasyfikować te książki symbolem działu złożonego, ogólniejszego. Niekiedy jednak wydzielając jakąś bardziej szczegółową podgrupę ze względu na zainteresowania czytelników lub wymogi wychowawczo-programowe, trzeba będzie wprowadzić samodzielnie potrzebny symbol (np. przy wyodrębnianiu poddziału **656 ORGANIZACJA TRANSPORTU I POCZTY. RUCH DROGOWY**). W związku z powyższym symbole klasyfikacyjne umieszczane na kartach adnotowanych Biblioteki Narodowej należy stosować z uwagą, nie mechanicznie i w miarę potrzeby odpowiednio je zmieniać.

W Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej poza symbolami głównymi stosuje się też pomocnicze poddziały wspólne języka, formy, miejsca, czasu itp. W klasyfikacji księgozbiorów w bibliotekach dla dzieci stosujemy w zasadzie tylko symbol wspólny formy (**03**) oznaczający słownik i encyklopedię. Symbol ten dopisany do symbolu głównego określającego temat książki informuje, że omawiana w danej książce dziedzina wiedzy przedstawiona jest w formie encyklopedycznej. Tak np. książka „Rośliny użytkowe” otrzyma symbol **58(03)**. Wprowadzenie poddziału wspólnego (**03**) pozwoli na wyodrębnienie oznaczonych nim książek w ramach poszczególnych działów. Poddział ten oczywiście opuszczamy podając symbol encyklopedii ogólnej.

I wreszcie ostatnie uwagi metodyczne dotyczące już samej budowy katalogu rzeczowego. Przede wszystkim wymaga wyjaśnienia sprawa stosowania przydziału wielokrotnego. Wprowadzamy go w przypadkach, gdy jest koniecznie potrzebny, tzn. gdy chcemy uwypuklić istotne dla czytelnika elementy treści książki oraz gdy różnorodnej tematyki nie możemy wyrazić jednym symbolem ogólniejszym. W takich sytuacjach klasyfikujemy książkę dwoma (lub więcej) symbolami łącząc je przy pomocy dwukropka, a następnie sporządzamy tyle kart, ile było symboli w przydziale wielokrotnym, i umieszczamy je w odpowiednich działach katalogu. Na wszystkich kartach w górnym prawym rogu podajemy symbol wskazujący miejsce książki na półce (sygnaturę). Na ogół jest to pierwszy z symboli przydziału wielokrotnego. Np. książka Kurkiewicza „Pożyteczne przemiany” omawiająca zastosowanie praw fizyki dotyczących przemiany energii w technice, szczególnie w budowie maszyn otrzyma symbol **62:53**, musimy więc sporządzić dwie karty do katalogu rzeczowego. Na pierwszej karcie podkreślamy pierwszą część i wstawiamy ją do działu **62**, na drugiej karcie podkreślamy drugą część symbolu i kartę wstawiamy do działu **53**. Na wszystkich kartach, a także na karcie w katalogu alfabetycznym podajemy jako sygnaturę symbol **62**. Potrzeba przydziału wielokrotnego uwidacznia się szczególnie w dziale biografii. Przyjmuje się bowiem, że symbol rzeczowy podaje się na pierwszym miejscu (taką metodę przyjęto w klasyfikacji centralnej, a więc w „Przewodniku Bibliograficznym” i na drukowanych adnotowanych kartach katalogowych Biblioteki Narodowej), a na drugim miejscu symbol **92** lub **92 A/Z**. W katalogu rzeczowym karty dotyczące danej biografii znajdują się w danym dziale rzeczowym i w dziale **92** (w układzie alfabetycznym wg nazwisk autorów publikacji) lub w dziale **92 A/Z** (uszeregowane wg nazwisk

osób opisywanych). Biblioteka może wg uznania ustawić te pozycje na półce albo zgodnie z podaną wyżej zasadą, tzn. w poszczególnych działach wiedzy, albo odstąpić od tego i umieścić je w działach **92** i **92 A/Z**. W drugim przypadku symbolem sygnatury będzie **92** lub **92** z nazwiskiem osoby opisywanej.

Aby katalog rzeczowy pełnił funkcję katalogu topograficznego i był równocześnie przydatny do okresowych kontroli księgozbioru (skontrum), najlepiej karty wtórne oznaczać kolorowym paskiem. Odsyłacze podane w poszczególnych działach powinny być umieszczone na kartach rozdzielczych tych działów. Stanowią one dodatkową informację dla bibliotekarza i czytelnika ułatwiającą korzystanie z katalogu.

Schemat niniejszy odnosi się do katalogu rzeczowego bibliotek dla dzieci, a więc do księgozbioru udostępnianego młodemu czytelnikowi. Dlatego księgozbiór fachowy bibliotekarza zawierający publikacje nie tylko z dziedziny bibliotekarstwa, ale też z zakresu pedagogiki, filozofii, itp. przeznaczone dla dorosłych, winien być ujęty oddzielnie.

Jak już było powiedziane na wstępie, katalog rzeczowy obejmuje tylko literaturę popularnonaukową. Literaturę piękną w bibliotekach dla dzieci klasyfikuje się w oparciu o inny system. Nie używa się symbolu 82—93, lecz klasyfikuje się książki znakiem działu lub poziomu w zależności od przyjętego układu. W układzie poziomowym oznaczamy stopień trudności danej pozycji (**Poziom I** — książeczki dla dzieci w wieku 6—8 lat, **Poziom II** — książeczki dla dzieci w wieku 9—10 lat, **Poziom III** — książki dla dzieci w wieku 11—14 lat, **Poziom IV** — książki dla młodzieży 14—15-letniej oraz dostępne im utwory z literatury dla dorosłych). W układzie działowym za podstawę podziału przyjmuje się przede wszystkim zawartość treściową pozycji (**N** — książeczki z wierszykami dla najmłodszych, **B** — baśnie i legendy, **Op** — łatwe opowiadania dla młodszych dzieci, **P** — powieści i opowiadania obyczajowe, **Prz** — powieści i opowiadania przygodowe, **H** — powieści i opowiadania historyczne, **Z** — powieści i opowiadania przyrodnicze, **F** — powieści i opowiadania fantastyczno-naukowe, **PD** — poezja, dramat). W dużych księgozbiorach można podawać w sygnaturze oba znaki (działu i poziomu) i stosować układ książek poziomowo-działowy lub działowo-poziomowy. Można również stosując układ książek działowy lub poziomowy traktować drugi znak jako dodatkową informację o książce.

WYKAZ DZIAŁÓW KATALOGU RZECZOWEGO

0 DZIAŁ OGÓLNY

00 OGÓLNE PODSTAWY WIEDZY I KULTURY. DZIEJE PISMA I KSIĄŻKI. CYBERNETYKA

Nauka i wiedza w ogólności. Organizacja i technika pracy umysłowej. Dokumentacja i informacja naukowa. Książka w ogólności, jej historia. Pismo, jego formy (m. in. szyfry, kody) i historia. Materiały i narzędzia pisarskie. Normalizacja. Cybernetyka. Cywilizacja. Kultura. Postęp.

01/02 BIBLIOGRAFIA. BIBLIOTEKARSTWO. CZYTELNICTWO

01 BIBLIOGRAFIA: Teoria, metody, technika. Spisy bibliograficzne, poradniki bibliograficzne podające lekturę z określonych dziedzin wiedzy lub na określony temat. Katalogi,

U w a g a: Bibliografie dotyczące określonej dziedziny zagadnień otrzymują — jako drugi — symbol danego działu wiedzy.

02 BIBLIOTEKARSTWO: Zadania, znaczenie i rozwój bibliotek. Organizacja bibliotek. Technika i metody pracy bibliotecznej. Biblioteki różnych rodzajów. Czytelnictwo: psychologia, metodyka, Informacje i poradnictwo w dziedzinie doboru lektury. Czytelnictwo dzieci i młodzieży.

03 ENCYKLOPEDIA I SŁOWNIKI ENCYKLOPEDYCZNE — OGÓLNE

Encyklopedie i słowniki encyklopedyczne zawierające wiadomości ze wszystkich lub kilku dziedzin wiedzy.

U w a g a: Encyklopedie i słowniki poświęcone jednej dziedzinie wiedzy otrzymują symbol tej dziedziny z dodatkiem symbolu wspólnego formy (03). Słowniki językowe otrzymują symbol językoznawstwa, czyli 80.

05 CZASOPISMA. INFORMATORY. KALENDARZE

Oprawne roczniki czasopism. Informatory ogólne. Kalendarze ogólne, tzn. takie, w których zamieszczone są artykuły i informacje na różne tematy (np. Kalendarz Robotniczy).

Historia filozofii. Problemy, kierunki i teorie filozoficzne z zakresu teorii bytu, teorii poznania, logiki i estetyki ze szczególnym uwzględnieniem filozofii marksistowskiej. — Psychologia — zagadnienia w ujęciu teoretycznym oraz poradniki wskazujące sposób postępowania zgodny z zasadami tej nauki. — Etyka, moralność — zagadnienia teoretyczne oraz publikacje omawiające i propagujące określone normy postępowania w życiu osobistym, społecznym i rodzinnym.

U w a g a: Można wyodrębnić poddziały 159.9 Psychologia; 17 Etyka. Moralność.

RELIGIOZNAWSTWO

Ogólne zagadnienia religioznawcze. Religia a nauka. Deizm. Ateizm. Religia chrześcijańska. Religie i kultury niechrześcijańskie (m. in. buddyzm, judaizm, mahometanizm). Mitologie greckie, rzymskie i inne.

NAUKI SPOŁECZNE

OGÓLNE ZAGADNIENIA SPOŁECZNE. SOCJOLOGIA. SOCJOGRAFIA

Socjologia — zagadnienia, dziedziny i systemy socjologiczne. Opisy społeczeństw oraz zjawisk społecznych zachodzących w Polsce i w innych krajach. — Zagadnienia społeczne w ogóle — publikacje o charakterze reportażowym i publicystycznym, które omawiają różne zjawiska i zagadnienia społeczne występujące w Polsce Ludowej i w innych krajach (często w powiązaniu z faktami politycznymi i gospodarczymi). — Socjografia — opisy krajów, państw i społeczeństw przedstawiające ich sytuację społeczną (polityczną, ekonomiczną i kulturalną).

Podróże i opisy krajów z różnych punktów widzenia zob. dział 91.

Podróże po Polsce i opisy regionów i miejscowości z różnych punktów widzenia — zob. dział 914.38.

STATYSTYKA. POLITYKA. EKONOMIA. PRAWO. WŁADZE. OPIEKA SPOŁECZNA

31 STATYSTYKA: pojęcia statystyczne, metody i technika badań statystycznych. Dane statystyczne dotyczące Polski i innych krajów.

32 POLITYKA: Formy organizacji politycznej i nauka o państwie. Polityka wewnętrzna poszczególnych państw. Międzynarod-

dowe stosunki polityczne. Polityka zagraniczna prowadzona przez poszczególne państwa. Partie i stronnictwa polityczne. Społeczno-polityczne organizacje masowe i młodzieżowe.

33 EKONOMIA polityczna, sytuacja gospodarcza. Planowanie gospodarcze. Praca. Związki zawodowe.

34 PRAWO: Różne rodzaje i formy prawa. Prawo państwowe (m. in. konstytucje), ustroj państwowy, władze, ich uprawnienia. Prawo karne, cywilne i in. Sądownictwo.

35 ADMINISTRACJA PUBLICZNA: Działalność władz i urzędów centralnych i terenowych. Rady narodowe.

36 OPIEKA I POMOC SPOŁECZNA: Instytucje opieki społecznej (m. in. zakłady opieki: szpitale, ambulatoria, sanatoria, domy starców, domy dziecka, żłobki, kolonie). Stworzyszenia humanitarne (m. in. PCK). Ubezpieczenia.

355 **WOJSKOWOŚĆ. OBRONA NARODOWA. SIŁY ZBROJNE**

Organizacja sił zbrojnych. Organizacja obrony kraju. Taktyka i strategia wojskowa.

Historia wojen — zob. działy: 93/99 i 943.8.

369.4 **HARCERSTWO I INNE ORGANIZACJE DZIECIĘCE**

Organizacja i działalność Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP). system pracy drużyn itp.

U w a g a: Zamiast tego działu można utworzyć dział 329.78. Harcerstwo i inne organizacje dziecięce i młodzieżowe.

37 **OŚWIATA. WYCHOWANIE. SZKOLNICTWO. WYBÓR ZAWODU. WYKORZYSTANIE WOLNEGO CZASU**

Systemy i formy wychowania. Wychowanie przedszkolne. Organizacja szkoły. Szkolnictwo podstawowe, średnie, wyższe. Wybór zawodu, szkolnictwo zawodowe. Kształcenie pozaszkolne, zaoczne, kursy. Praca kulturalno-oświatowa. Wykorzystanie wolnego czasu. Kolekcjonerstwo. Hobby.

Organizacja i technika pracy umysłowej — zob. też dział 00.

Majsterkowanie — zob. też dział 689.

38 **HANDEL. METROLOGIA**

Zagadnienia ogólne handlu, handel wewnętrzny, zagraniczny, międzynarodowy — z punktu widzenia ekonomicznego. — Metrologia — wagi i miary, system metryczny i inne.

U w a g a: Można tego działu nie wyodrębnić, lecz połączyć go z działem 31/36. Otrzymamy wtedy symbol działu 31/36+38.

39 **ETNOGRAFIA. ZWYCZAJE I OBYCZAJE. FOLKLOR**

Ubiory. Moda. Stroje ludowe. Obyczaje życia prywatnego i rodzinnego, publicznego i społecznego. Zwyczaje towarzyskie, prze-

pisy zachowania się. Społeczne stanowisko kobiety. Życie i obyczaje ludów pierwotnych. Tradycje ludowe i twórczość ludowa (literacka): wierzenia i zwyczaje, pieśni i przysłówki ludowe, obrzędy.

5   **MATEMATYKA. NAUKI PRZYRODNICZE**

50   **ZAGADNIENIA OGÓLNE NAUK MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZYCH. OCHRONA PRZYRODY**

Ogólne zagadnienia nauk matematyczno-przyrodniczych i nauk przyrodniczych. Przyroda w ogólności. Ochrona przyrody i formy życia w warunkach naturalnych. Parki narodowe i rezerwaty

U w a g a: Można wydzielić poddział 502.7. Ochrona przyrody. Rezerwaty.

51   **MATEMATYKA**

Arytmetyka. Algebra. Geometria (m. in. trygonometria). Analiza matematyczna (rachunek różniczkowy i całkowy). Metody numeryczne. Pomoce obliczeniowe. Rachunek prawdopodobieństwa. Gry i rozrywki matematyczne.

52   **ASTRONOMIA. GEODEZJA**

Mechanika nieba: Układ słoneczny, układy gwiazdne, planety, Ziemia jako ciało niebieskie, jej ruch itp. Astrofizyka — budowa gwiazd, Słońce jako gwiazda. Budowa wszechświata. Astronomia praktyczna (m. in. obserwatoria, instrumenty, przyrządy). — Geodezja, pomiary ziemi. — Chronologia. Powstanie i reformy kalendarza. Określenie i pomiar czasu.

53/54   **FIZYKA. CHEMIA**

53 FIZYKA: Mechanika, akustyka. Ciepło. Elektryczność, magnetyzm i elektromagnetyzm. Optyka. Fizyczna budowa materii (mechanika kwantowa, budowa atomów, cząstki elementarne). Teoria względności.

54 CHEMIA: Związki chemiczne (wiązania chemiczne, wartościowość, reakcje chemiczne). Chemia analityczna. Chemia nieorganiczna i organiczna. Mineralogia. Krystalografia.

55   **GEOLOGIA I NAUKI POKREWNE**

Geofizyka. Geochemia. Geobiologia. Geologia ogólna — kształt, budowa i pochodzenie Ziemi. Ukształtowanie powierzchni Ziemi. Meteorologia. Klimatologia. Petrografia — skały, badania skał. Złoża minerałów, rud i skał użytecznych. Poszukiwania geologiczne. Hydrologia.

56 PALEONTOLOGIA kolejnych pokładów geologicznych. Metody badań skamieniałości. Paleobotanika. Poleozoologia.

57 NAUKI BIOLOGICZNE: Antropologia (m. in. pochodzenie człowieka, rasy ludzkie). Biologia ogólna: dziedziczność, zmienność i powstawanie życia i gatunków. Morfologia i fizjologia ogólna. Nauka o komórce. Symbioza, pasożytnictwo. Mikrobiologia. Bakteriologia. Ogólne właściwości życia. Biochemia. Witaminy. Ekologia — stosunek organizmów do środowiska.

58 BOTANIKA: Fizjologia, morfologia i rozwój roślin. Roślina a środowisko. Rozmieszczenie geograficzne roślin. Rośliny w podziale na typy, podtypy i klasy. Przewodniki do oznaczania roślin.

Uprawa roślin — zob. dział 63.

59 ZOOLOGIA

Zoologia ogólna — fizjologia, morfologia, rozwój zwierząt, psychologia zwierząt. Opisy zwierząt w podziale na typy, gromady, rzędy, rodziny itd.

Hodowla zwierząt — zob. dział 63.

Anatomia i fizjologia człowieka — zob. dział 61.

6 NAUKI STOSOWANE: MEDYCINA. TECHNIKA. ROLNICTWO

60 ZAGADNIENIA OGÓLNE NAUK STOSOWANYCH. WYNAŁAZKI

Wynalazczość w ujęciu ogólnym, historia wynalazków.

Wynalazki z określonych dziedzin wiedzy — zob. odpowiednie działy.

61 MEDYCINA

Anatomia i fizjologia ciała ludzkiego. Higiena ogólna i osobista. Zdrowie publiczne — organizacja służby zdrowia, nadzór, kontrola sanitarna, zapobieganie epidemiom. Bezpieczeństwo i higiena pracy, ochrona przeciwpożarowa, ratownictwo i pomoc w nagłych wypadkach. Farmacja. Choroby ludzi i ich leczenie. Weterynaria — choroby i leczenie zwierząt domowych.

Pielęgnowanie ciała, kosmetyka — zob. dział 64.

62 INŻYNIERIA. TECHNIKA W OGÓLNOŚCI

Technika w ogólności, jej historia, rozwój i perspektywy. Badania materiałów, ich własności techniczne. Budowa maszyn. Technika jądrowa. Gospodarka energetyczna. — Górnictwo — teoria i historia. Górnictwo węgla, rud metali, skał wapiennych, kamieni, soli, siarki itp. Urządzenia i eksploatacja kopalń. — Inżynieria lądowa, wodna i sanitarna. — Technika po-

jazdów lądowych. Motoryzacja — budowa pojazdów, technika eksploatacji, konserwacja, zastosowanie. — Budownictwo okrętowe — okręty, statki, łodzie, żaglówki, kajaki, motorówki, ślizgacze. Stocznie, doki. Podnoszenie okrętów zatopionych. Ratownictwo okrętowe.

U w a g a: Można wydzielić książki dotyczące górnictwa, samochodów i okrętów, tworząc poddziały: 622 Górnictwo; 629.11 Technika pojazdów lądowych. Motoryzacja; 629.12 Budownictwo okrętowe.

621.3 **ELEKTROTECHNIKA. TELEKOMUNIKACJA**

Elektroenergetyka. Wytwarzanie, przesyłanie i rodzaj energii elektrycznej, elektrownie, maszyny elektryczne, grzejnictwo elektryczne. Technika fal, drgań i impulsów elektrycznych. Elektronika. Telekomunikacja — telegrafia, telefonia, radiokomunikacja, telewizja, sygnalizacja, zdalne sterowanie i pomiary zdalne.

629.7 **TECHNIKA LOTNICZA I ASTRONAUTYCZNA**

Budowa statków powietrznych. Lotnictwo — technika lotu, pierwsze próby lotów, pierwsze balony powietrzne, sterowce, latawce, szybowce, samoloty, helikoptery. Urządzenia do sterowania i lądowania, lotniska, hangary itp. Astronautyka — statki kosmiczne, rakiety kosmiczne, stacje kosmiczne, sztuczne satelity itp.

63 **ROLNICTWO. LEŚNICTWO. HODOWLA**

Ogólne zagadnienia rolnictwa — prowadzenie gospodarstwa rolnego. Maszyny i narzędzia rolnicze. Mechanizacja rolnictwa. Gleboznawstwo. Prace rolnicze. Inżynieria rolna (m. in. melioracje). Nawożenie i uprawa roślin. Leśnictwo. Sadownictwo. Ogrodnictwo. Warzywnictwo. Kwaciarstwo. Zootechnika. Hodowla zwierząt. Lowiectwo. Rybactwo, rybołówstwo i hodowla ryb.

64 **GOSPODARSTWO DOMOWE**

Ogólne zagadnienia prowadzenia gospodarstwa domowego i zakładów zbiorowego żywienia. Hotelarstwo. Przyrządzanie posiłków — gotowanie, pieczenie itp. Mieszkanie — jego urządzenie i konserwacja. Odzież — szycie, naprawa, roboty na drutach itp. ręczne robótki. Kosmetyka. Pranie, porządki domowe. Przyjmowanie gości.

65 **KIEROWNICTWO. ORGANIZACJA BIUR I PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁOWYCH I HANDLOWYCH, TRANSPORTU I ŁĄCZNOŚCI. POLIGRAFIA**

Kierownictwo — teoria, metodyka, systemy, organizacja. — Praca biurowa. — Przemysł poligraficzny — historia drukarstwa, formy i technologia druku. Działalność wydawnicza. Księgarstwo. — Organizacja transportu i poczty. Ruch drogowy, przepisy ruchu drogowego. — Rachunkowość, księgowość. Organizacja przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych.

U w a g a: Można wydzielić książki dotyczące drukarstwa oraz poczty i ruchu drogowego, tworząc poddziały: 655 Przemysł poligraficzny; 656 Organizacja transportu i poczty. Ruch drogowy.

66/69

PRZEMYSŁY I RZEMIOSŁA. BUDOWNICTWO

Przemysł chemiczny, fermentacyjny, spożywczy, szklarski, ceramiczny, farbiarski i lakierniczy, mydlarski i kosmetyczny, metalurgiczny i hutnictwo, wyroby z' metali, jubilerstwo. Przemysł drzewny, skórzaný, celulozowo-papierniczy, włókienniczy, przemysł kauczukowy i tworzyw sztucznych. Mechanika precyzyjna, przemysł przyrządów pomiarowych i precyzyjnych, kuźnictwo, ślusarstwo, rusznikarstwo, wyrób przyrządów oświetleniowych, pieców i grzejników. Meblarstwo, tapicerstwo, siodlarstwo, rymarstwo, introligatorstwo, przemysł odzieżowy, szrotkarstwo, tokarstwo artystyczne, wyrób zabawek i galanterii. — Budownictwo — materiały i elementy budowlane, roboty murarskie, ciesielskie i stolarskie, wyposażenie i instalacje w budynkach. Ogrzewanie, wentylacja i klimatyzacja. Ochrona budynków. Urządzenia zabezpieczające.

689

MAJSTERKOWANIE

Techniczne i ręczne prace amatorskie. Sporządzanie różnego rodzaju sprzętów, przedmiotów, zabawek itp. do własnego użytku. Modelarstwo.

7

SZTUKA. ROZRYWKI. SPORT

Zagadnienia ogólne sztuki i rzemiosła artystycznego. Historia i teoria sztuki. Estetyka. Style w sztuce. — Sztuka radiowa i telewizyjna — wychowawcza rola radia i telewizji, programy radiowe i telewizyjne, przygotowanie audycji oraz ich recepcja.

U w a g a: Można wydzielić książki dotyczące sztuki radiowej i telewizyjnej tworząc poddział 7.09. Radio i telewizja.

71/76

URBANISTYKA. SZTUKI PLASTYCZNE

71 PLANOWANIE PRZESTRZENNE: Urbanistyka, kształtowanie krajobrazu (terenów zabudowanych, parków i ogrodów). Ochrona krajobrazu. Ochrona i konserwacja zabytków.

72 ARCHITEKTURA: Historia i teoria architektury. Style architektoniczne. Budynki i budowle o różnym przeznaczeniu. Zdobnictwo architektoniczne.

73 RZEŹBA i SZTUKI POKREWNE: Historia i teoria rzeźby i sztuk pokrewnych. Medalierstwo. Numizmatyka. Ceramika artystyczna. Metaloplastyka.

74 RYSUNEK. RZEMIOSŁO ARTYSTYCZNE: Historia i teoria rysunku. Różne rodzaje rysunków (m. in. rysunek techniczny — kreślarski). — Rzemiosło artystyczne — artystyczne roboty ręczne (także ludowe) z drzewa, papieru, słomy itp., tkactwo, koronkarstwo, hafty, plecionkarstwo i in..

75 **MALARSTWO:** Historia, teoria i technika malarstwa. Style w malarstwie. Różne rodzaje malarstwa. Artyści malarze.

76 **GRAFIKA:** Historia, teoria i technika sztuki graficznej. Drzeworyty, miedzioryty itp. Litografia. Grafika użytkowa (plakaty i in.).

77 FOTOGRAFIA

Teoria zjawisk fotograficznych. Aparaty i materiały fotograficzne. Procesy fotograficzne. Różne techniki fotograficzne (m.in. fotografia barwna). Specjalne zastosowanie techniki fotograficznej (m.in. fotokopie, mikrofilmy, telefotografia).

78 MUZYKA

Wiadomości ogólne o muzyce, historia i teoria muzyki. Rodzaje muzyki: muzyka symfoniczna, instrumentalna, teatralna, operowa, wokalna, chóralna, taneczna, rozrywkowa, pieśni i piosenki. Muzycy i kompozytorzy.

791/794 ROZRYWKI. FILM. TEATR. GRY I ZABAWY TOWARZYSKIE

Zabawy publiczne i widowiska. Cyrk. Film — historia sztuki filmowej, produkcja filmów, wyświetlanie. Teatr zawodowy — historia teatru, sztuka teatralna, reżyser, aktor. Przedstawienia teatralne, dramatyczne, muzyczne, kabaretowe, baletowe. Teatr lalek. Teatr amatorski — prace teoretyczne i metodyczne, materiały repertuarowe. — Gry i zabawy towarzyskie. Zagadki. Łamigłówki. Gry stołowe: domino, szachy, warcaby, pasjanse, tenis stołowy.

U w a g a: Można wydzielić poddziały: 793.1 Teatr amatorski, 793.7 Gry umysłowe. Zagadki.

796/799 SPORT. WYCHOWANIE FIZYCZNE

Zawody sportowe, olimpiady. Gry sportowe. Gry ruchowe i zręcznościowe. Gry w piłkę. Gimnastyka. Lekkoatletyka. Turystyka. Alpinistyka, taternictwo, ratownictwo górskie. Kolarstwo. Sport samochodowy i motocyklowy. Sport zapaśniczy i obronny (m.in. boks, dżudo, szermierka). Sporty zimowe. Sporty wodne i powietrzne. Sport jeździecki. Wędkarstwo, myśliwstwo, strzelectwo sportowe.

8 JĘZYKOZNAWSTWO. LITERATURA PIĘKNA

80 JĘZYKOZNAWSTWO

Zagadnienia ogólne językoznawstwa, pochodzenie i rozwój języka, poprawność językowa, rodzaje języków. Ortografia, fonetyka, leksykologia. Słowniki ortograficzne, wyrazów obcych itp. Słowniki językowe wielojęzyczne. Gramatyka.

Historia i teoria literatury. Prace krytyczne o twórczości pisarzy oraz o poszczególnych dziełach literackich. Szkice na tematy literackie.

U w a g a: W bibliotekach dziecięco-młodzieżowych obsługujących młodzież szkół średnich można wyodrębnić poddział: 82 A/Z Prace krytyczne o twórczości pisarzy oraz o poszczególnych dziełach (w układzie alfabetycznym wg nazwisk pisarzy)¹.

U w a g a: W bibliotekach dla dzieci utwory literatury pięknej klasyfikuje się tylko przy pomocy oznaczenia poziomu określającego stopień trudności, ewentualnie znakiem działu charakteryzującym treść książki (zależnie od przyjętego systemu), z pominięciem symbolu literatury pięknej dla dzieci i młodzieży 82—93.

9 GEOGRAFIA. BIOGRAFIE. HISTORIA

91 GEOGRAFIA. OPISY KRAJÓW. PODRÓŻE

Zagadnienia ogólne geografii i krajoznawstwa. Historia geografii i odkryć geograficznych. Geografia fizyczna, geografia gospodarcza. Geografia całego świata, poszczególnych kontynentów i krajów (z wyjątkiem książek z geografii i krajoznawstwa Polski). Informatory geograficzne i krajoznawcze. Relacje z podróży do poszczególnych krajów i dalekich podróży po różnych krajach, morzach i oceanach oraz wypraw alpinistycznych.

U w a g a: W przypadku bardziej rozbudowanych księgozbiorów należałoby oddzielić zagadnienia ogólne od geografii poszczególnych krajów. Wówczas wydzielamy geografii poszczególnych kontynentów (wraz z geografią krajów i relacjami z podróży) tworząc poddziały: 914 Europa; 915 Azja; 916 Afryka; 917 Ameryka Północna i Środkowa; 918 Ameryka Południowa; 919 Indonezja, Oceania, Australia, kraje polarne.

Zob. też dział 30 *Ogólne zagadnienia społeczne. Socjologia. Socjografia.*

912 MAPY. ATLASY. GLOBUSY

914.38 GEOGRAFIA POLSKI. OPISY REGIONÓW I MIEJSCOWOŚCI. KRAJOZNAWSTWO

Historia geografii polskiej. Geografia fizyczna i gospodarcza, monografie regionalne, przewodniki, opisy krajoznawcze Polski i jej regionów (uwzględniające historię regionu, geografii, gospodarkę, bogactwa naturalne, kulturę, zabytki, folklor). Opisy podróży po Polsce, wycieczek górskich i wypraw jaskiniowych.

Zob. też dział 30 *Ogólne zagadnienia społeczne. Socjologia. Socjografia.*

¹ Dla prac historycznych i krytycznych o twórczości poszczególnych pisarzy przyjęty jest w zasadzie symbol 82(091) A/Z. W niniejszym wykazie symbol ten został uproszczony.

Zbiory życiorysów sławnych ludzi (publikacje zawierające więcej niż 3 biografie).

U w a g a: Publikacje omawiające życie i działalność osób związanych z określoną dziedziną wiedzy otrzymują jako pierwszy symbol danej dziedziny, a jako drugi symbol 92 (np. Poczet wielkich chemików otrzyma symbol 54 : 92).

92 A/Z BIOGRAFIE INDYWIDUALNE. PAMIĘTNIKI

Życiorysy lub fragmenty życiorysów poszczególnych osób. Auto-biografie. Pamiętniki.

U w a g a: Uszeregowanie pozycji w jednym ciągu alfabetycznym wg nazwisk osób opisywanych i autorów pamiętników.

93/99 HISTORIA

Historia jako nauka. Metodyka badań historycznych. Archwistyka. Archeologia. Historia kultury. Prehistoria. Historia świata starożytnego. Historia powszechna, średniowieczna i nowożytna. Historia państw Europy i innych kontynentów do II wojny światowej włącznie.

943.8 HISTORIA POLSKI

Prehistoria oraz historia Polski polityczna, społeczna, gospodarcza od początków państwa do II wojny światowej włącznie. Historia kultury. Historia polskich ruchów rewolucyjnych.

U w a g a: W bibliotekach dla dzieci można wydzielić książki dotyczące II wojny światowej stosując przekładkę: $\frac{943,8}{\text{II wojna}}$
UDZIAŁ POLAKÓW W II WOJNIE ŚWIATOWEJ.

INDEKS PRZEDMIOTOWY

- Administracja publiczna 35
- Afryka
 geografia 91 lub 916
 historia 93/99
 mapy 912
 opisy krajów z różnych punktów
 widzenia 91 lub 916
 podróże 91 lub 916
 przewodniki krajoznawcze 91 lub
 916
 zagadnienia społeczne 30
- Akustyka 53
- Algebra 51
- Alpinistyka 796/799
- Ameryka Południowa
 geografia 91 lub 918
 historia 93/99
 mapy 912
 opisy krajów z różnych punktów
 widzenia 91 lub 918
 podróże 91 lub 918
 przewodniki krajoznawcze 91 lub
 918
 zagadnienia społeczne 30
- Ameryka Północna
 geografia 91 lub 917
 historia 93/99
 mapy 912
 opisy krajów z różnych punktów
 widzenia 91 lub 917
 podróże 91 lub 917
 przewodniki krajoznawcze 91 lub
 917
 zagadnienia społeczne 30
- Ameryka Środkowa
 geografia 91 lub 917
 historia 93/99
 mapy 912
 opisy krajów z różnych punktów
 widzenia 91 lub 917
 podróże 91 lub 917
- Ameryka Środkowa cd.
 przewodniki krajoznawcze 91 lub
 917
 zagadnienia społeczne 30
- Analiza matematyczna 51
- Anatomia człowieka 61
- Anatomia zwierząt 59
- Antarktyda
 geografia 91 lub 919
 podróże 91 lub 919
- Antropologia 57
- Archeologia 93/99
- Architektura 72
- Archiwistyka 93/99
- Arktyka
 geografia 91 lub 919
 podróże 91 lub 919
- Artyści — zob. poszczególne dziedziny
 sztuki
- Arytmetyka 51
- Astrofizyka 52
- Astronautyka 629.7
- Astronomia 52
- Atlasy 912
- Atomowa budowa 53
- Australia
 geografia 91 lub 919
 historia 93/99
 mapy 912
 opisy z różnych punktów widzenia
 91 lub 919
 podróże 91 lub 919
 przewodniki krajoznawcze 91 lub
 919
 zagadnienia społeczne 30
- Autobiografie 92 A/Z
- Azja
 geografia 91 lub 915
 historia 93/99
 mapy 912

Azja cd.
opisy krajów z różnych punktów
widzenia 91 lub 915
podróże 91 lub 915
przewodniki krajoznawcze 91 lub
915
zagadnienia społeczne 30

Bakteriologia 57
Balet 791/794
Balony powietrzne 629.7
Bezpieczeństwo i higiena pracy 61
BHP 61
Bibliografia — teoria, metody, techni-
ka 01
Bibliograficzne — spisy, poradniki 01
Bibliotekarstwo 02
Biblioteki 02
Biochemia 57
Biografie indywidualne 92 A/Z
Biografie zbiorowe 92
Biologia 57
Biura — organizacja 65
Biurowa praca — organizacja i techni-
ka 65
Boks 796/799
Botanika 58
Budowle — architektura 72
Budownictwo 66/69

Celulozowo-papierniczy przemysł 66/69
Ceramiczny przemysł 66/69
Ceramika — artystyczna 73
Chemia 54
Chemiczne — związki, reakcje 54
Chemiczny przemysł 66/69
Choroby ludzi — leczenie 61
Choroby zwierząt — leczenie 61
Chronologia 52
Ciało ludzkie — pielęgnacja 64
Ciepło 53
Ciesielskie — roboty 66/69
Cybernetyka 00
Cyrk 791/794
Cywilizacja 00
Cywilne prawo 34
Czas — pomiary 52
Czas wolny — wykorzystywanie 37
Czasopisma 05
Czytelnictwo 02
Czytelnictwo dzieci i młodzieży 02

Dokumentacja naukowa 00
Domino 791/794
Dramaty — przedstawienia 791/794
Druga wojna światowa — udział Po-
laków $\frac{943.8}{\text{II wojna}}$

Drukarstwo — historia, technika 65 lub
655
Drzewny przemysł 66/69
Drzeworyty 76
Dział ogólny 0
Dziedziczność, zmienność, powstawanie
życia i gatunków 57
Dżudo 796/799

Ekologia ogólna 57
Ekologia roślin 58
Ekonomia polityczna 33
Elektroenergetyka 621.3
Elektromagnetyzm 53
Elektronika 621.3
Elektrotechnika 621.3
Elektryczność 53
Elementarne cząstki 53
Encyklopedie — ogólne 03
Energetyczna gospodarka 62
Estetyka 7
Etnografia 39
Etyka 1 lub 17
Europa
geografia 91 lub 914
historia 93/99
mapy 912
opisy krajów z różnych punktów
widzenia 91 lub 914
podróże 91 lub 914
przewodniki krajoznawcze 91 lub
914
zagadnienia społeczne 30

Farbiarski przemysł 66/69
Farmacja 61
Fermentacyjny przemysł 66/69
Film 791/794
Filozofia 1
Filozofia marksistowska 1
Fizjologia człowieka 61
Fizjologia ogólna 57
Fizjologia roślin 58
Fizjologia zwierząt 59

Fizyka 53
Folklor 39
Fonetyka 80
Fotografia 77
Fotokopie 77

Galanteria — wyrób 66/69
Geobiologia 55
Geochemia 55
Geodezja 52
Geofizyka 55
Geografia — zagadnienia ogólne 91
Geografia Polski 914.38
Geografia świata 91
Geografia roślin 58
Geografia zwierząt 59
Geologia i nauki pokrewne 55
Geometria 51
Gimnastyka 796/799
Gleboznawstwo 63
Globusy 912
Gospodarka energetyczna 62
Gospodarstwo domowe 64
Gospodarstwo rolne — prowadzenie 63
Goście — przyjmowanie 64
Gotowanie 64
Górnictwo 62 lub 622
Grafika 76
Gramatyka 80
Gry matematyczne 51
Gry umysłowe 791/794 lub 793.7
Gwiazdy 52

Handel
    ekonomika 38
    organizacja i technika 65
Hafty artystyczne 74
Hangary 629.7
Harcerstwo 369.4
Helikoptery 629.7
Higiena osobista 61
Higiena pracy 61
Historia powszechna 93/99
Historia Polski 943.8
Hobby 37
Hodowla 63
Hodowla roślin 63
Hodowla zwierząt 63
Hotelarstwo 63

Humanitarne stowarzyszenia 36
Hutnictwo 66/69
Hydrologia 55

Indonezja
    geografia 91 lub 919
    historia 93/99
    mapy 912
    opisy krajów z różnych punktów
        widzenia 91 lub 919
    podróże 91 lub 919
    przewodniki krajoznawcze 91 lub
        919
    zagadnienia społeczne 30
Informacja naukowa 00
Informatory ogólne 05
Informatory — geograficzne i krajo-
    znawcze świata 91
Instalacja w budynkach 66/69
Instrumentalna muzyka 78
Instytucje opieki społecznej 36
Introligatorstwo 66/69
Inżynieria — zagadnienia ogólne 62
Inżynieria lądowa 62
Inżynieria sanitarna 62
Inżynieria rolna 63
Inżynieria wodna 62

Jądrowa technika 62
Jeździectwo 796/799
Językoznawstwo 80
Jubilerstwo 66/69

Kabaret 791/794
Kalendarze ogólne 05
Karne prawo 34
Katalogi 01
Kauczukowy przemysł 66/69
Kierownictwo — teoria, metodyka, sy-
    stemy, organizacja 65
Klimatologia 55
Kobieta — społeczne stanowisko 39
Kolarstwo 796/799
Kolekcjonerstwo 37
Komórka — biologia 57
Konstytucje 34
Kopalnie — urządzenia i eksploatacja
    62 lub 622
Koronkarstwo — artystyczne 74

- Kosmetyczny przemysł 66/69
 Kosmetyka 64
 Kosmiczne rakiety 629.7
 Kosmiczne stacje 629.7
 Kosmiczne statki 629.7
 Kraje polarne
   geografia 91 lub 919
   historia odkryć 91 lub 919
   mapy 912
   podróże 91 lub 919
 Kraje świata — opisy 91
 Krajobraz — kształtowanie i ochrona
   71
 Krajoznawstwo Polski 914.38
 Krajoznawstwo świata 91
 Krystalografia 54
 Krytyka literacka 82
 Książka — druk 65 lub 655
   historia 00
   w ogólności 00
   wydawnictwa 65 lub 655
 Księgarstwo 65 lub 655
 Księgowość 65
 Kształcenie pozaszkolne — zaoczne,
   kursy 37
 Kukiełki 791/794
 Kultura 00
 Kuźnictwo 66/69
 Kwantowa mechanika 53
 Kwaciarstwo 63

 Lakierniczy przemysł 66/69
 Lekkoatletyka 796/799
 Leksykologia 80
 Leśnictwo 63
 Literatura — historia, teoria, krytyka
   82
 Litografia 76
 Logika 1
 Lotnictwo 629.7
 Lotniska 629.7
 Ludowa twórczość 39
 Ludowe obrzędy 39
 Ludowe stroje 39
 Ludowe tradycje 39
 Ludowe wierzenia i zwyczaje 39

 Łamigłówa 791/794 lub 793.7
 Łodzie — budowa 62 lub 629.12
 Łowiectwo 63

 Majsterkowanie 689
 Malarstwo 75
 Mapy 912
 Maszyny 62
 Maszyny rolnicze 63
 Matematyka 51
 Materiały
   badania 62
   techniczne własności 62
 Materiały repertuarowe 791/794 lub
   793.1
 Meblarstwo 66/69
 Mechanika — fizyka 53
 Mechanika kwantowa 53
 Mechanika precyzyjna 66/69
 Mechanizacja rolnictwa 63
 Medalierstwo 73
 Medycyna 61
 Melioracja 63
 Metaloplastyka 73
 Metalurgiczny przemysł 66/69
 Meteorologia 55
 Metody numeryczne — matematyka 51
 Metrologia 38
 Miary 38
 Miedzioryty 76
 Mieszkanie — urządzenia i konserwa-
   cja 64
 Mikrobiologia 57
 Mikrofilmy 77
 Mineralogia 54
 Minerale — złoża 55
 Mitologia 2
 Młodzież — organizacje społeczno-po-
   lityczne 32
 Moda 39
 Modelarstwo 689
 Moralność 1 lub 17
 Morfologia ogólna 57
 Morfologia roślin 58
 Morfologia zwierząt 59
 Motoryzacja 62 lub 629.11
 Murarskie roboty 66/69
 Muzyczne przedstawienia 791/794
 Muzyka 78
 Mydlarski przemysł 66/69

 Narzędzia rolnicze 63
 Nauka 00
 Nauka o literaturze 82
 Nauka o państwie 32

Nauki matematyczno-przyrodnicze —
zagadnienia ogólne 50
Nauki przyrodnicze 5
zagadnienia ogólne 50
Nauki społeczne 3
Nauki stosowane 6
zagadnienia ogólne 60
Nawożenie i uprawa roślin 63
Normalizacja 00
Numeryczne metody — matematyka 51
Numizmatyka 73

Obrona narodowa 355
Obrzędy ludowe 39
Obserwatoria astronomiczne 52
Obyczaje 39
Oceania
geografia 91 lub 919
historia 93/99
mapy 912
podróże 91 lub 919
Oceanografia 55
Ochrona krajobrazu 71
Ochrona przeciwpożarowa 61
Ochrona przyrody 50 lub 502.7
Ochrona zabytków 71
Odkrycia geograficzne 91
Odzież — szycie, naprawa 64
Odzieżowy przemysł 66/69
Ogólny dział 0
Ogrodnictwo 63
Okrety — technika 62 lub 629,12
Olimpiada 796/799
Operowa muzyka 78
Opieka społeczna 36
Optyka 53
Organizacje dziecięce 369.4
Organizacje społeczno-polityczne 32
Organizacje społeczno-polityczne mło-
dzieży 32
Ortografia 80
Oświata 37
Oświetlenie
technika 62
produkcja urządzeń 66/69
Paleobotanika 56
Paleontologia 56
Paleozoologia 56
Pamiętniki 92 A/Z
Państwowe prawo 34

Papierniczy przemysł 66/69
Parki narodowe 50 lub 502.7
Partie polityczne 32
Pasjanse 791/794
Pasożytnictwo — biologia 57
PCK 36
Petrografia 55
Piece — wyrób 66/69
Pieczenie ciast 64
Pieśni 78
Piłka — gra w piłkę 796/799
Piosenki 78
Pismo — dzieje, formy 00
Plakaty 76
Planety 52
Planowanie gospodarcze 33
Planowanie przestrzenne 71
Plecionkarstwo artystyczne 74
Pochodzenie człowieka 57
Poczta 65 lub 656
Podróże po Polsce 914.38
Podróże po różnych krajach 91
Pojazdy lądowe — technika 62
lub 629.11
Polarne kraje 91 lub 919
Polityka 32
Polska
zjawiska społeczne 30
geografia 914.38
historia 943.8
krajoznawstwo 914.38
Pomoc społeczna 36
Posiłki — przyrządzanie 64
Poradniki bibliograficzne 01
Postęp 00
Poszukiwania geologiczne 55
Praca 33
Praca biurowa — organizacja 65
Praca kulturalno-oświatowa 37
Praca umysłowa — technika i organi-
zacja 00
Pranie 64
Prawo 34
Przedsiębiorstwa handlowe — organi-
zacja 65
Przedsiębiorstwa przemysłowe — or-
ganizacja 65
Przemysł poligraficzny 65 lub 655
Przemysły różne 66/69
Przewodniki do oznaczania roślin 58
Przewodniki geograficzne różnych
krajów 91
Przewodniki geograficzne Polski 914.38

- Przyrodnicze nauki 5
     zagadnienia ogólne 50
 Przyrządy pomiarowe i precyzyjne —
     wyrób 66/69
 Psychologia 1 lub 159.9
 Psychologia zwierząt 59
- Rachunek prawdopodobieństwa 51
 Rachunkowość 65
 Radio — audycje, programy 7 lub 7.09
 Radiokomunikacja 621.3
 Rady Narodowe 35
 Rakiety kosmiczne 629.7
 Rasy ludzkie 57
 Ratownictwo 61
 Ratownictwo górskie 794/799
 Ratownictwo morskie 62
 Ratownictwo okrętowe 62 lub 629.12
 Ratownictwo w nagłych wypadkach 61
 Regiony Polski — opisy 914.38
 Religioznawstwo 2
 Rezerwaty 50 lub 502.7
 Roboty budowlane 66/69
 Roboty na drutach 64
 Roboty ręczne
     artystyczne 74
     domowe gospodarstwo 64
 Rolnictwo 63
 Rolnicze prace 63
 Rośliny
     botanika 58
     rozmieszczenie geograficzne 58
     uprawa 63
 Rozmieszczenie geograficzne roślin 58
 Rozmieszczenie geograficzne zwierząt 59
 Rozrywki matematyczne 51
 Ruch drogowy — przepisy 65 lub 656
 Rudy — złoża 55
 Rusznikarstwo 66/69
 Rybołówstwo 63
 Ryby
     hodowla 63
     wędkarstwo 796/799
     zoologia 59
 Rymarstwo 66/69
 Rysunek 74
 Rzemiosło 66/69
 Rzemiosło artystyczne 74
 Rzeźba 73
- Sadownictwo 63
 Samochody 62 lub 629.11
 Samoloty 629.7
 Satelity sztuczne 629.7
 Sądownictwo 34
 Siły zbrojne 355
 Siodlarstwo 66/69
 Skąły użyteczne — złoża 55
 Skórzany przemysł 66/69
 Słoneczny układ 52
 Słowniki encyklopedyczne — ogólne 03
 Słowniki encyklopedyczne różnych
     dziedzin — zob. dane dziedziny
 Słowniki językowe 80
 Słowniki — ortograficzne, wyrazów ob-
     cych, wielojęzyczne 80
 Służba zdrowia, —organizacja 61
 Socjografia 30
 Socjologia 30
 Społeczne nauki 3
 Społeczne zagadnienia — ogólne 30
 Społeczne zjawiska i procesy 30
 Społeczno-polityczne organizacje 32
 Społeczno-polityczne organizacje mło-
     dzieży 32
 Sport 796/799
 Sport jeździecki 796/799
 Sport motocyklowy 796/799
 Sport obronny 796/799
 Sport samochodowy 196/799
 Sport strzelecki 796/799
 Sport zapasniczy 796/799
 Sporty powietrzne 796/799
 Sporty wodne 796/799
 Sporty zimowe 796/799
 Spożywczy przemysł 66/69
 Sprzątanie 64
 Stacje kosmiczne 629.7
 Statki kosmiczne 629.7
 Statystyka 31
 Sterowanie
     lotnicze 629.7
     zdalne 621.3
 Sterowce 629.7
 Stocznie 62 lub 629.12
 Stolarskie roboty 66/69
 Stosowane nauki 6
     zagadnienia ogólne 60
 Stowarzyszenia humanitarne 36
 Strategia wojskowa 355
 Stroje ludowe 39
 Stronnictwa polityczne 32

- Style
 w sztuce ogólnie 7
 architektoniczne 72
 malarskie 75
- Sygnalizacja 621.3
- Symbioza 57
- Symfoniczna muzyka 78
- Szachy 791/794
- Szczotkarstwo 66/69
- Szermierka 796/799
- Szklarski przemysł 66/69
- Szkolnictwo 37
- Sztuczne satelity 629.7
- Sztuka 7
- Sztuka ludowa 74
- Szybowce 629.7
- Ślusarstwo 66/69
- Taktyka wojskowa 355
- Taneczna muzyka 78
- Tapicerstwo 66/69
- Taternictwo 796/799
- Teatr 791/794
- Teatr amatorski 791/794 lub 793.1
- Teatr lalek 791/794
- Technika 62
- Technika astronautyczna 629.7
- Technika jądrowa 62
- Technika lotnicza 629.7
- Technika pracy umysłowej 00
- Telefonia 621.3
- Telegrafia 621.3
- Telekomunikacja 621.3
- Telewizja
 audycje, programy 7 lub 7.09
 technika, organizacja, eksploatacja 621.3
- Tenis stołowy 791/794
- Teoria bytu 1
- Teoria poznania 1
- Teoria względności 53
- Tkactwo — artystyczne 74
- Tokarstwo 66/69
- Tradycje ludowe 39
- Transport — organizacja 65 lub 656
- Turystyka 796/799
- Tworzywa sztuczne — produkcja 66/69
- Twórczość ludowa 39
- Ubezpieczenia 36
- Ubiory 39
- Układ słoneczny 52
- Uprawa roślin i nawożenie 63
- Urbanistyka 71
- Urzędy — centralne, terenowe 35
- Ustrój państwowy 34
- Wagi 38
- Warcaby 791/794
- Warzywnictwo 63
- Weterynaria 61
- Wędkarstwo 796/799
- Widowiska publiczne 791/794
- Wiedza — ogólne podstawy 00
- Wierzenia ludowe 39
- Witaminy 57
- Władze — centralne, terenowe 35
- Włókienniczy przemysł 66/69
- Wojna
 taktyka i strategia operacji wojennych 355
 historia wojen zob.
 Historia powszechna 93/99
 Historia Polski 943.8
- Wojskowość 355
- Wokalna muzyka 78
- Wolny czas — wykorzystywanie 37
- Wszechświat 52
- Wybór zawodu 37
- Wychowanie 37
- Wychowanie fizyczne 796/799
- Wydawnictwa — organizacja i działalność 65 lub 655
- Wykorzystywanie wolnego czasu 37
- Wynalazki — zagadnienia ogólne, historia 60
- Wypadki — pierwsza pomoc 61
- Wyprawy alpinistyczne 91
- Wyprawy jaskiniowe w Polsce 914.38
- Wyroby z metali 66/69
- Zabawki — wyrób 66/69
- Zabawy publiczne 791/794
- Zabytki — ochrona i konserwacja, 71
- Zagadki 791/794 lub 793.7
- Zawody sportowe 796/799
- Zdalne pomiary 621.3

Ziemia

astronomia 52

ekonomia 33

geologia 55

Zoologia 59

Zootechnika 63

Związki zawodowe 33

Zwierzęta

hodowla 63

leczenie 61

wścigi 796/799

zoologia 59

Zwyczaje 39

Zwyczaje ludowe 39

Zwyczaje towarzyskie 39

Żelazo

produkcja 66/69

wyroby 66/69

wyroby artystyczne 73

Życie — biologia 57

Życiorysy osób 92 A/Z

Życiorysy zbiorowe 92

Żywnienie zbiorowe 64

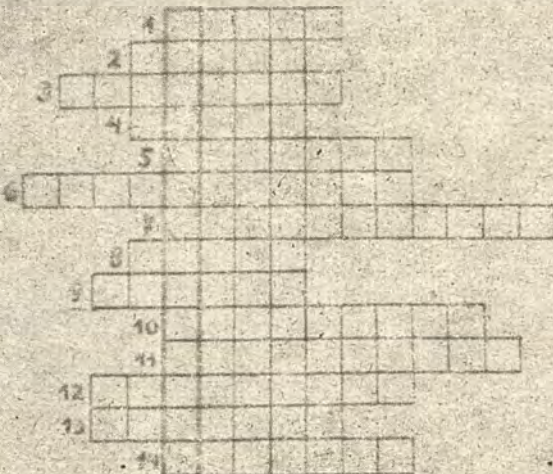
Fot. Józefa Schiff

W czytelní

(Według: *W bibliotece dla dzieci. Poradnik metodyczny*. Warszawa: SBP 1965, s. 22)

KONKURS LOTNICZY

Fot. J. Schiff

Przerysuj siatkę i wpisz poziomo wyrazy o podanym poniżej znaczeniu:

1. Imię bohatera powieści Marli Kann „Pilot gotów”.
2. Statek powietrzny lżejszy od powietrza.
3. Pole do startów i lądowania samolotów.
4. Radziecki pasażerski samolot odrzutowy.
5. Pierwszy sztuczny satelita ziemi.
6. Tytuł powieści o bohaterskich polskich lotnikach w Anglii.
7. Nazwisko braci, twórców pierwszego balonu.
8. Imię mitycznego bohatera, który chciał przelecieć na skrzydłach nad morzem.
9. Nazwisko braci twórców pierwszego samolotu z silnikiem spalinywym.
10. Samolot bez silnika.
11. Służy ludziom przy skokach z lecącego samolotu.
12. Nazwisko lotnika, który pierwszy przeleciał przez Atlantyk.
13. Nazwisko lotnika-konstruktora, który pierwszy przeleciał nad kanałem La Manche.
14. Wielostopniowy statek kosmiczny.

Litery w ramce, czytane z góry na dół, dadzą imię i nazwisko znanego autora.

U w a g a !

Przy rozwiązywaniu konkursu dopomogą ci encyklopedie oraz książki o lotnictwie z działu 62.

(Według: W bibliotece dla dzieci. Poradnik metodyczny. Warszawa: SBP 1965, s. 233)

Administracja Wydawnictw
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
przeprasza uprzejmie Czytelników i Prenumeratorów
„Poradnika Bibliotekarza”

za opóźnienie ostatnich numerów poprzedniego rocznika, które ukażą się pod koniec pierwszego kwartału roku 1977.